

Τ

τ'· άρθρα του, το, τα, αντων. του, τ' *Γιώργη του μπλάρ(ι), έφκι τ' άλουγου, φτο είναι του χουράφι τ'*, [ως αντων. αρχ. έαυτοῦ > μσν. του > τ', αρχ. αὐτοῦ > τοῦ > τ'].

'τ'· το εμπρόθετο άρθρο «της», *θα πάμι 'τ' Σαλονίκη(η)*.

-τα· η κατ. της τουρκικής γλώσσας -ta, που χρησ. αντί για πρόθεση, (εις, σε, διά μεσου, επί, κλπ.), δίνοντας στο πρώτο συνθετικό ανάλογη σημασία, δεσ *Τσιαρπίστα, Νιγρίτα, λαγκούτα, πάντα*, [τουρ. -de/-da/-te/-ta].

ταβάς, ο· ρηχή χύτρα, με βάθος λίγο μεγαλύτερο από το ταψί, [τουρ. tava].

τάβ(ι), το· κατάλληλες συνθήκες, π.χ. βαθμός υγρασίας χωραφιού για όργωμα ή ωρίμανσης των φύλλων του καπνού, *έκανι τάβ(ι) του χουράφι, πάνι για ζιουβγά-ρ(ι)*, δεσ και *τάφ(ι)*, [τουρ. tan (κατάλληλη συγκυρία, κατάλληλες συνθήκες)].

τάβλα, η· τραπεζομάντηλο, [λατ. tabula > μσν. τάβλα].

ταβλούδα, η· μικρή *τάβλα* για το χωράφι.

τάγγα· επίρρ., βρόμικα, *τάγγα είναι του φουστάνι σ'*, [δεσ *ταγγιάζου*].

τάγγζμα, το· τάγγισμα, [*ταγγιάζου*].

ταγγιάζου· ρ., *τάγγιαζα/τάγγζα, τάγγιασα/τάγγσα, ταγγίζω, παθαίνω τη χημική αλλοίωση του ταγγίσματος, μτφ. λερώνομαι, τάγγισι του βούτυρου, τάγγιασις του πανταλόني σ'*, [μτγν. ταγγός > μσν. ταγγίζω].

ταγγιάρς, -ρου, -ρκου· βρόμικος, [*ταγγιάζου*].

ταγκά, τα· τα κοντά, τα ευρωπαϊκά φορέματα που αντικατέστησαν τα μακριά φουστάνια της παραδοσιακής στολής των γυναικών της περιοχής, *κείν(η) ζιφσούρου έβγαλι τα φουστάνια κι έβανι ταγκά*, [ισπ. tango(=είδος χορού)].

τάδις, ο· αντων., τάδε(ς), θηλ. και ουδ. *τάδι*, [αρχ. τότε > πληθ. τάδε].

ταιί· τρώγει, *μπορεί να δω κι την αγάπη μου, ωρέ, με ποιον ταιί και πίνει*, (Ν.Π.γ' τρ. 78.3), **[ταιίζω].

τα ένα μας τα δυο μας· παιγν. με άλματα, παρόμοιο με τα *σκαμνάκια*, δεσ π.

ταζέθκους, -κ(η), -κου· φρέσκος, [τουρ. taze(=φρέσκος) + -θκους].

τάζου· ρ., *έταζα, έταζα, τάχκα/τάχτκα/τάθκα, τάζω, παθ. τάζουμι = υπόσχομαι (να πάω σε κάποια εκκλησία ή να κάνω κάτι για κάποια εκκλησία), τάχκα να πάου στον Αϊ-Δημήτρη*, [αρχ. τάσσω].

ταή, η· ταγή, η τροφή των υποζυγίων, δεσ δημ. τρ. 13, [αρχ. ταγή].

τά(ι), το· άλογο ηλικίας μέχρι τριών χρόνων, [τουρ. tay(=πουλάρι)].

ταίζου· ρ., *ταίζα, ταιίσα, ταϊσ(η)κα, ταίζω, προσφέρω τροφή, ταιίζι του του πιδί*, αλλ. *ταγίζου*, δεσ δημ. τρ. 13, [αρχ. ταγή > μσν. ταγίζω].

ταϊμπετλής, ταϊμπιτλής, ο· ο ιδιότροπος στη δουλειά του, αυτός που προσέχει σχολαστικά την εμφάνισή του για να μην έχει κουσούρια, ο απαιτητικός για το τέλειο, [τουρ. tabiatli(=καλαίσθητος)].

ταϊν(ι), το· το ένα τέταρτο από το *πλαστό*, η μερίδα ή η ημερήσια δόση φαγητού/ποτού για τον άνθρωπο ή για τα ζώα, *αυτήν τ' σιόλα ταιν(ι) θα μι τ'ν έχς* = αυτήν την

- κούπα του τσαγιού θα μου την έχεις μετρίδι για την ημερήσια δόση σου, [ταΐζου].
- ταϊστής**, ο· αυτός που ταΐζει, ο εργάτης στην πατόζα που έριχνε τα δεμάτια μέσα στη μηχανή, [ταΐζου].
- ταϊφάς**, ο· η οικογένεια, *μαζέφκι ταϊφάς να φάμι*, [1. τουρ. tayfa(=φάρα, φυλή), **2. η λ. λεγόταν με την αίσθηση ότι έχει σχέση με το ταΐζου και με το φαϊ, αφού παρετυμολογήθηκε ως σύνθετη από τις λ. ταΐζου + φαϊ > ταϊφάς].
- τακαρντάκ(ι)**, το· είδος κουδουνιού, που κρεμούσαν στις αγελάδες, υποκ. το *τακαρντακούδ(ι)*, αλλ. *τράκα*, [τουρ. takirdamak(=παράγω ήχο όπως των νομισμάτων)].
- τακατάκ**· λ. που αποδίδει τον ήχο του καλπασμού.
- τακ(ι)μ(ι)**, το· φαγητό ταπιού στο φούρνο, με μίγμα από ρύζι και συκωταριά αρνιού, [τουρ. takim(=άθροισμα)].
- τακλάκ(ι)**, το· δεσ *ντακλάκ(ι)*, *τον έβανα ένα τακλάκ(ι) κι πάρτουν κατ*, [τουρ. taklak(=τούμπα)].
- τακ-τουκ**· γρήγορα, όπως το κ. τάκα-τάκα, *έλα, τακ-τουκ όμους* = έλα γρήγορα, [ηχοπ. λ. από τον ήχο κρούσης ξύλων].
- ταλιπουριούμι**, το· {-ργιού-}, ρ., -ριούμαν, -ρήθκα, *ταλαιπωρούμαι*, [αρχ. *ταλαιπωρέω* > *ταλαιπωρώ*].
- ταμάμ**· επίρρ., ακριβώς, ίσα-ίσα, *ταμάμ σι ήρι του φουστάν(ι)*, [τουρ. tamam].
- ταμασιά**, η· απορία, δεσ *θαμασιά*.
- ταμάχ(ι)**, το· απληστία, πλεονεξία, δεσ *ταμαχιάρς*, *ταμαχιαρλίκ(ι)*, [τουρ. tamah].
- ταμαχιαρλίκ(ι)**, το· η πλεονεξία, η ιδιότητα του *ταμαχιάρ(η)*, [ταμαχιάρς + -λίκ(ι)].
- ταμαχιάρς**, -ρλού, -ρλίθκου· πλεονέκτης, άπληστος, δεσ *ταμαχιαρλίκ(ι)*, [ταμάχ(ι)].
- ταμαχιάρς**, -ρου -ρκου· δεσ *ταμαχιάρς*, -ρλού, -ρλίθκου.
- ταμπάκος**, ο· 1. σκόνη από ειδικά επεξεργασμένο καπνό, που τη ρουφούσαν από τη μύτη, (για τρόπο παραγωγής δεσ Λ.Ηπ. β' τόμος, σελ. 185). 2. παιχ. στο οποίο η μάνα προσπαθούσε να αποσπάσει την προσοχή των παιδιών με ιστορίες σχετικές με την αγορά *ταμπάκου* και να δοκιμάσει τα αντανακλαστικά τους, χτυπώντας ξαφνικά με το χέρι πάνω στη γροθιά τους που είχαν πάνω στο τραπέζι, [ισπ. *tabaco* > μσν. *ταμπάκος*].
- ταμπάν(ι)**, το· το σίδερο που βρίσκεται στο αλέτρι πίσω από το υνί, για να το κρατά στην ευθεία στο όργωμα, *χουρίς ταμπάν(ι) ζιουβγάρ(ι) δε γένιτι*, [τουρ. taban].
- ταμπάρου**, το· γενικά το πανωφόρι, [ιταλ. *tabaro*].
- ταμπαχανιώτκους**, -(η), -κου· αλλ. ο *νταμπαχανιώτκους*.
- ταμπλάς**, ο· ο δίσκος των μικροπωλητών, [τάβλα].
- ταμτιριρί**· χορευτικό επιφ., όπως το «τραλαλά».
- ταμτιριρίκους**· χορευταράς, γλεντζές, *ταμτιριρίκους είμι γω τα κουρίτσια κυνηγώ*, (Ν.Π.γ' τρ. 754.0), [ταμτιριρί + -ίκους].
- τανιλίθκους**, -(η), -κου· επιτυχημένος, *τανιλίθκου γλυκό*, [τουρ. *taneli*(=σπυρωτός)].
- τανίζου**· ρ., *τάντζα/τάντζα*, *τάντσα/τάνσα*, *τανίσ(η)κα/τανίστκα*, *τανίζω*, [αρχ. *τανύω*].
- τανιούμι**, -ιέμι· ρ., *τανιούμαν/-έμαν*, *τανίσ(η)κα*, *τεντόνομαι*, [αρχ. *τανύομαι*].
- τάντζμα**, το· τάνυσμα, τέντωμα, αλλ. το *τάνσμα*, [τανίζου].
- ταντούρα**, η· δυνατό οινόπνευματώδες ποτό, που καταναλωνόταν ως θερμαντικό· για τον ίδιο λόγο δινόταν στις λεχώνες, μτφ. *γίνκα ταντούρα* = αναγοκοκκίνισα, νευρίασα, [τουρ. *tantur* > *ταντούρι*(=ειδική θερμαντική συσκευή)].

- ταξαράτ(ι)**, το· δυστυχία, κακό, περιπέτεια, *τι ταξαράτ(ι) μας βρήκι, αλλ. ταξουράτ(ι)*, [τουρ. taksirat(=αμάρτημα)].
- ταξίματα**, τα· οι υποσχέσεις για προικοδωρήματα εκτός από τα προικιά, όπως χωράφια, χρήματα κá., [αρχ. τάσσω > μσν. τάξιμον].
- ταξουπίς**· επίρρ., ξοπίσω, προς τα πίσω, **[άρθρο τα + μσν. έξοπίσω].
- ταουόδ(ι)**, το· μικρό *τά(ι)*.
- ταούκ**· κότα, μόνο στη βρισιά *α ρα σιρσέμ(η) ταούκ* = α βρε παλαβέ, κυριολεκτικά α βρε παλαβή κότα, [τουρ. tanuk].
- ταπαρτί**, το· δεξ *πατιρντί*.
- τάπαρ-τούπαρ**· λ. που αποδίδει τον ήχο από το περπάτημα πάνω σε ξύλινο πάτωμα, *μη σερς τα πουδάρια σ', μι παλάβουσις μι του τάπαρ-τούπαρ*, [ηχοπ. λ.].
- ταπατάπ**· στα γρήγορα, στη ζούλα, στα κρυφά, *φτος στου ταπατάπ τ'ν έκανι τ' δλειά*, **[συμφ. τάπα(< γαλλ. tape) + ταπώνω].
- ταπί**, το· τάπητας, χαλί που το κρεμούσαν στον τοίχο, [αρχ. τάπης].
- τάπι(ι)**, το· το βήμα που έκανε, παρά τους κανόνες, ο παίκτης στο *τροπούδ(ι)*, τη στιγμή που έριχνε τα νομίσματα και ουσιαστικά πατούσε ένα βήμα πιο κοντά, [τουρ. itar(=αξιοκατάκριτη συμπεριφορά)].
- τάπης**, οι· τάπες, τάπες με μια μικρή κοιλότητα γεμάτη μπαρούτι, που τις βάζανε στα *πιστουλάκια/τρικούδια* για *βάξ(ι)μου* την ώρα της Ανάστασης, [γαλλ. tape > τάπα].
- ταπκ(ι')**· ολίδιος, απαράλλαχτος, *ταπκ(ι') μάνα τ'ένι*, [τουρ. tirk(=ολίδιος)].
- ταπουτόρας**· επίρρ., προηγουμένως, πριν από λίγο, *αλλ. ταπουτόρα*, [άρθρο τα + *υ-πουτόρα*].
- ταπρουχτές**· προχτές, προχθές, [άρθρο τα + *προυχτές*].
- ταπρουνές**· προνές, [άρθρο τα + *προυνές*].
- ταπρώτα**· πρώτα-πρώτα, προηγουμένως, προτού, *πήα ταπρώτα στου καπνό κι ύστρας στ' αμπέλ(ι)*, [άρθρο τα + αρχ. επίρρ. πρώτα].
- ταράκ(ι)**, το· εργασία που γινόταν με το κύλισμα των δεμάτων του καπνού πάνω σε ένα στρόγγυλο χοντρό ξύλο, για την εξέταση της υγρασία τους και τον αερισμό τους, [τουρ. tarak(=χτένα, τσουκράνα, χτενίζω, σύρω, τραβώ, εξετάζω)].
- τάραμα**, το· τροφή για γουρούνια από ψιλοκομμένη *τράβλα* ανακατεμένη με πίτυρα, μτφ. το κακοφτιαγμένο φαγητό, *αλλ. τάρμα*, [αρχ. ταράσσω(=ανακατώνω) > τάραγμα, δεξ και τάρακτρον(=εργαλείο για ανακάτωμα)].
- ταραράμ**· λ. με την οποία εκδηλώνεται μεγάλη χαρά, όπως με τις λ./φρ. *ωχωχόμ*, *τραλαλά*, *τι καλά· ντίμι για φαϊ, ταραράμ ταραράμ* = πάμε για φαϊ, *τι καλά, τι καλά*, (Νιγρ.), [δεξ αρχ. κρούματα, τήνελλα, θρεττανελό, βυζ. τερερέμ, (Κ.Σ.)].
- ταραράς**, ο· στη Νιγρ. ο *ταραριάς*.
- ταραριάς**, ο· ανόητος, σερσέμης, ελαφρόμυαλος, λειψός, *αλλ. ταραριάς*, **[αραβ. tarh > ιταλ. tara > τάρα(=απόβαρο) + -ριας].
- ταράσ(ι)**, το· το μάζεμα των τελευταίων φύλλων του καπνού, που έμεναν σε κάποιες ρίζες μετά τα *ούτσια*, *αλλ. το πιρπάτ(η)μα*, [τουρ. taras(=απομεινάρη κήπου)].
- ταρατόρ(ι)**, το· πρόχειρο φαγητό, φτιαγμένο από τριμμένο ψωμί, λάδι ή *σαμόλαδου* και σκόρδο, **[αρχ. ταράσσω + αρχ. τορδς (<τείρω=τρίβω)].
- ταρατσώνου**· ρ., *ταράτσουνα*, -σα, -τσόθκα, τρώγω υπερβολικά, ώστε η κοιλιά μου να φουσκώσει και να γίνει σαν ταράτσα, *την ταράτσουσα* = χόρτασα καλά, [ιταλ.

terrazza > ταράτσα].

ταραχίζουμι ρ., *ταραχίζουμαν, ταραχίσ(η)κα, ταράσσομαι, συγχίζομαι, έχω τάση για εμετό, μέλλ. θα ταραχιστώ, θα ταραϊστώ*, [αρχ. ταραχή].

ταρίφα, η· ομάδα, παρέα ζωηρών παιδιών, [αραβ. ta'tāf(=δημοσίευση) > ιταλ. tariffa].

τάρμα, το· δες *τάραμα*.

τάρταρου, το· πολύ ξερό, ξερό σαν πέτρα, *τάρταρου γίνκι του ψουμί κι δε δαγκάνιτι*, [αρχ. τάρταρον].

-τάς, -τού, -τάθκου· μεγεθ. κατ., δες και -ατάς, π.χ. *αλουγατάς, καμουματού*.

τασένα· αντων., εσένα (Νιγρ.), *έρχουμι για τασένα, αλλ. τισένα*.

τάσ(ι), το· τάσι, ημισφαιρικό κύπελο που το κρεμούσαν στις βρύσες για να πίνουν νερό οι περαστικοί, το φαρδύ στεφάνι που έμπαινε στο *κιφαλάρ(ι)* της ρόδας του κάρου, δες και *τασλίκια*, [τουρ. tas].

τασιάκια, τα· οι όρχεις, [τουρ. taşak].

τασλαμάκ(ι), το· υπερηφάνεια, φιγούρα, [τουρ. taslamak(=επιδεικνύομαι, προσποιούμαι ότι είμαι) > τουρ. taslama(=επίδειξη)].

τασλαντάου, -ώ· ρ., *τασλαντούσα, τασλάτσα*, επιδεικνύομαι, κάνω φιγούρα, στη Νιγρ. *ασλαντώ*, [τουρ. taslamak(=επιδεικνύομαι) > αόρ. tasladim].

τασλάτζμα, το· η ενέργεια του *τασλαντάου*.

τασλίκια, τα· αλλ. τα *τάσια* του κάρου, [τάσια + -λίκ(ι)].

τάσταμαμ· επίρρ., ακριβώς, επακριβώς, *μ' ήρτι του σακάκ(ι) τάσταμαμ*, [τουρ. tastamam(=στην εντέλεια)].

ταταριάζουμι ρ., *ταταριάζουμαν, -ριάσκα, τρομάζω, φοβούμαι, **[αρχ. τάρταρος > ταρτάριος(=τρομερός, φρικτός) > (ταρταριάζομαι) > ταταριάζουμι]*.

τατάριασμα, το· ο ξαφνικός έντονος φόβος, [ταταριάζουμι].

τάτας, ο· πατέρας, δες και *τέτα*, [μσν. τάτας(=πατέρας), παλιά νηπ. λ. για τον πατέρα σε πολλές γλώσσες].

τάτλας, ο· το φ. *τάτουλας*, πορδόχορτο, βρομόχορτο, στραμώνιον, *Datura stramonium*, στη Νιγρ. η *γρούνα*, **[λατ. datura > τάτουλας].

ταυρί, το· νεαρός ταύρος, το νεαρής ηλικίας αρσενικό βόδι, ενώ το θηλυκό λέγεται *δαμάλ(ι)*, [αρχ. ταύρος > υποκ. ταυρίον].

ταύτου· αντων., αυτό ακριβώς, *για ταύτου = γι' αυτόν ακριβώς το λόγο*, [αρχ. ταὐτὸν > ταὐτό].

ταφάν(ι), το· δες *τουφάν(ι), αλάν(ι) ταφάν(ι), αλών(ι) τουφάν(ι)*, [τουφάν(ι)].

τάφ(ι), το· αλλ. το *τάβ(ι), στου τάφ(ι) του μάζιγαμι του καπνό*, [τάβ(ι)].

τάχατι· επίρρ., *τάχα, τάχατε, δήθεν*, [αρχ. τάχα].

ταχιά· επίρρ., *αύριο, χρησ. και ως ουσ., του ταχιά μαζώθηκαν όλνοι θκοι τ'ς*, δες δ.δ 1 στχ. 25, [αρχ. ταχέα].

ταχτά παζάρ(ι), το· φρ. που δηλώνει ανεπιθύμητη δημοσιοποίηση ιδιωτικών υποθέσεων, *θα μας βγάλ(ει) στου ταχτά παζάρ(ι) = θα τα πει όλα και θα μας κάνει ρεζίλι*, [ταχτάς + παζάρ(ι)].

ταχταρμάς, ο· ανακάτωμα, μτφ. γλέντι, *έκαναμι ταχταρμάδης = κάναμε γλέντια, αλλ. αχταρμάς*, [τουρ. aktarma(=μεταφόρτωση)].

ταχτάς, ο· φυτώριο καπνού πάνω σε μικρό ανάχωμα, στη Νιγρ. έτσι λέγεται η *στά-*

- σ(η)*, πληθ. οι *ταχτάδεις*, αλλ. τα *σανίδια* (Νιγρ.), [τουρ. tahta(=παρτέρι κήπου)].
- ταχτιριβάν(ι)**, το· άγριο ξυλοκόπημα, [τουρ. tahtirevan(=φορείο)].
- τάχιν**, επίρρ., αύριο, *ταχιά*, δεσ δημ. τρ. 13, [δεσ *ταχιά*].
- ταψές**, επίρρ., εψές, [άρθρο τα + εψές(< αρχ. όψέ)].
- ταψί**, το· μεγάλο στρόγγυλο χάλκινο επικασσιτερωμένο σκεύος με βάθος μεγαλύτερο από το *σινί*, γύρω στα 4cm., [τουρ. tepsi > μσν. ταψίν].
- τδεις**, π.χ. *αντάρτδεις*, *ιργάτδεις*, [κ. κατ. αρσ. ον. -της > -τηδες (πληθ.)].
- τειάφ(ι)**, το· {τιά-}, θειάφι, [αρχ. θεϊον > θειάφι].
- τειαφίζου**, {τιά-}, ρ. *τειάφζα*, *τειάφουσα/τειάφσα*, *τειαφίσ(η)κα*, θειαφίζω, *τειάφουσα τ' αμπέλι(ι)*, [τειάφ(ι)].
- τελείες**, οι· παιχν. με τις τελείες πάνω σε χαρτί και το κλείσιμο τετραγώνων.
- τέλι(ι)**, το· σύρμα, παράσιτο φυτό του καπνού, δεσ *λύκουσ*, (Νιγρ.), [τέλια].
- τέλια**, τα· 1. σύρματα, *ζαλφές*. Οι αρχαίοι δεν μπορούσαν να ασκήσουν εφελκυσμό και δεν μπορούσαν να κάνουν κυλινδρικά σύρματα. Έκαναν λεπτά ελάσματα με μαλακά μέταλλα, χρυσό, ασήμι, και στη συνέχεια τα ψαλίδιζαν σε λεπτές ταινίες, τις οποίες πολλές φορές τις έστριβαν δίνοντάς τις κυλινδρικό σχήμα. Ήταν τα αρχαιότερα σύρματα, τα τέλεια, (Κ.Σ.). Ήταν και παιχν. της Νιγρ. παρόμοιο με το γνήσιο από τα πανηγύρια παιχνίδι των κρίκων· κάρφωναν μερικά καρφιά στη γη ή σε κάποιο σανίδι και με βολές από κάποια απόσταση, προσπαθούσαν να περάσουν σ' αυτά τους κρίκους από *τέλια*, που έφτιαναν μόνα τους τα παιδιά, [αρχ. τέλεια(=τελεστικά, γαμήλια, δεσ *ζαλφές*) > *τέλια*].
2. το τέλος, στα *τέλια του μήνα*, [αρχ. τέλος].
- τεμπερλέκ(ι)/τουμπερλέκ(ι)**, το· το μουσικό όργανο τουμπελέκι, [τουρ. tümbelek].
- τέμπλα**, η· καθρόνι με το οποίο μετέφεραν αραδιασμένα σε δυο σειρές τα *σαντάλια* του καπνού, **[λατ. templum > μσν. τέμπλον].
- τέντα**, η· η *ζάπλα*, [λατ. tenda(=τεντώνω) > μσν. τεντώνω(=απλώνω)].
- τερτιπλής**, ο· ο *τριπλής*.
- τέσσιρνοι, -ρις, -ρα**· τέσσερις, [αρχ. τέσσαρες].
- τέτα**, η· θεία, για τα παιδιά η κάθε ηλικιωμένη γυναίκα, δεσ και *τάτας*, [αρχ. τέττα, προσφώνηση σε γεροντότερο, Όμηρος Δ. 412, τέττα, σιωπή ήσο].
- τέτοιους, -τοια, -τοίου**· τέτοιος, γεν. *τέτοιανου/-νης*, πληθ. *τέτοιανοι*, δεσ *πάντοιους, ράντιους*, [αρχ. έτοιος + (τοῦτος + τοῖος) > τοίτιος > μσν. τέτοιος].
- Τέτραδους**, ο· μεγεθ. της λ. *Τιτράδ(η)*, δεσ πρμ. 128.
- τέχνι**, ρ. τύπος του *τυχαίνου*, *δεν τέχνι να πιράσου από κει*, [τυχαίνου].
- τέχν(η)**, η· επάγγελμα που ήθελε ειδική κατάρτιση, όπως κουρέας κλπ., [αρχ. τέχνη].
- τ'ζ**· η προφορά του τ'ς πριν από τα άφωνα σύμφωνα, π.χ. *του γάλα 'π' τ'ς{τ'ζ} γίδις*.
- τζα**· τσα, λ. της νηπ. γλώσσας που λέγεται όταν φανερόνονται τα κρυμμένα παιδιά, κρυφοκοίταγμα, μια ματιά, δεσ πρμ. φρ. 153.
- τζαβέλα**, η· είδος λευκαντικού που χρησιμοποιούσαν παλιότερα, (Νιγρ.), [γαλλ. (eau de) Javel (= συνοικία του Παρισιού όπου παραγόταν)].
- τζαγκάνα**, η· κλάδος από το φυτό της καρπουζιάς, που απλώνεται ακτινωτά γύρω από τη ρίζα, ο έλικας των αναρριχώμενων φυτών, η τρεμούλα από φόβο ή από κρύο, [τουρ. cağ(=ακτίνα τροχού) + -ανα].
- τζάιτζα**, η· τεμπελιά, (προσφ.), **[τουρ. zait (=μη αναγκαίος) + τουρ. επίθημα -ca

(δίνει διάφορες σημ., π.χ. αγαπώ, μου αρέσει), και επειδή η δουλειά είναι αναγκαία, σε ελ. μετ. η λ. σημαίνει "μου αρέσει να μη δουλεύω, είμαι τεμπέλης, τεμπελιά"].

τζαμάλα, η· φαγοπότι που προσφέρεται δωρεάν, *βρήκαμι καλή τζαμάλα* = φάγαμε και ήπιαμε χωρίς να πληρώσουμε, [αραβ. jame1(=καμήλα), από το γεγονός ότι στο έθιμο της τζαμάλας προσφέρονταν από τον κόσμο κεράσματα στους ανθρώπους που γύριζαν ένα ομοίωμα καμήλας· για το γύρισμα της καμήλας, ως στοιχείο του καρναβαλιού, δεξ *καμήλα*].

τζαντέμ(ι), το· το μακριά, το πουθενά, όταν κάποιον τον ρωτούσαν πού θα πάει κι αυτός δεν είχε να αναφέρει συγκεκριμένο τόπο, τότε απαντούσε, *εμ δε θα πάου, θα πάου στον τζαντέμ(ι)*, [τουρ. cadde (=δρόμος)].

τζάντζα, η· γενιά, ιδιότροπη γενιά, 'πού πού κρατά(ει) τζάντζα τ' αφνού; γινάτι, *τον πιάν(ει) τζάντζα τ'* = τον έπιασε το γινάτι, ** [τουρ. can(=ψυχή, ζωή, άνθρωπος, δύναμη) + τουρ. επίθ. -ca(δίνει διάφορες σημ., π.χ. από, με, σύμφωνα με, πέρα ως πέρα)].

τζάντζαλου, το· κουρέλι, άχρηστο πράγμα, *τζάντζαλα μάντζαλα*, [ιταλ. cencio(=κουρέλι) > μσν. τσάντσαλον, με τσ > τζ].

τζαντίλα, η· στη Νιγρ. η τζατζίλα.

τζάρους, ο· λ. που χρησ. για αόριστη αναφορά, όπως η λ. *χλούβαρς*, *ποιος θα πά(ει) για νιρό; τζάρους θα πά(ει)* = δε θα πάει κανένας, όπως λέμε στην κ. γλώσσα το σακάκι μου θα πάει, **[τουρ. car(=μανδύας γυναικείου),].

τζαρ-τζαρ· λ. που λεγόταν από τους νικητές κάποιων παιχνιδιών προς τους ηττημένους, για να τους *αργάζουν*, και από τα παιδιά, όταν ήθελαν να κάνουν ένα γάιδαρο να *αγκαρίζ(ει)*, **[τουρ. zagar(=στραπάτσο, χουνέρι) > zar-z-ar, γινόταν επισήμανση της ήττας].

τζαρτζαρία, η· έντονος φόβος για μελλούμενο κακό, *τον πίνι τζαρτζαρία* = φοβόταν πολύ, [τζαρ-τζαρ].

τζατζίλα, η· τσαντίλα, σακούλα στην οποία έκαναν τυρί ή *κατίκ(ι)*, στη Νιγρ. *τζαντίλα*, [σλ. tsedilo].

τζγιέρ(ι), το· {-ιέ-}, τζιγιέρι, διακρίνεται σε *μαύρου τζγιέρ(ι)* = συκώτι, και *άσπρου τζγιέρ(ι)* = πνευμόνι, *μαύρισι του τζγιέρι μ'*, [τουρ. ciğer].

τζγιρουσαρμάς, ο· *σαρμάς* με σκέπη αρνιού και *γιόμου* από *ρύζ(ι)* και *τζγιέρι*, το φαγητό *τζγιρουσαρμάδης*, δεξ *παπούδης*, [τζγιέρ(ι) + *σαρμάς*].

τζέντζιρς, ο· τέντζερης, μεταλλική χύτρα, παλιότερα χάλκινη, ύστερα από αλουμίνιο ή εμαγιέ, σήμερα ανοξείδωτη, πληθ. οι *τζίντζιρέδης/τα τζίντζιρέδια*, δεξ πρμ. 72, αλλ. ο *τζίντζιρές*, ο *τιντζιρές*, δεξ και *χαρανί*, [τουρ. tencere].

τζέπ(ι), το· η τσέπη, πληθ. τα *τζέπια*{-πχια}, [τουρ. cep].

-τζής, -τζού/-τζίνα/-τζίδα, -τζίθκου· κατ. που δηλώνουν δημιουργό, κατασκευαστή, πωλητή, προορισμό κλπ., π.χ. *καπνατζής, φασαρτζού, καπνατζίθκου*, δεξ και *-τζούρα, -τζούρ(ι), -τζίθκους*, [τουρ. -ci/-ci/-cu/-cü/-çi/-çi/-cu/-cü > -τζής/-τσή, -τσιους, -τσιους, κλπ.].

τζιάγκαρ-τζιούγκαρ· δεξ *νιράγκα-νιρούγκα, τσιάγκαρ-τσιούγκαρ*.

τζιάκα, η· το επάνω μέρος της παραδοσιακής ενδυμασίας των ανδρών, που ήταν με μανίκια και κοντό ίσα με το ζωνάρι, ο ράφτης της ήταν ο *τζιακάς*, [αραβ. schakk].

- τζιάλιακα**, τα· εντόσθια, *πάσις του στρίκλιου κι βγήκαν τα τζιάλιακα τ' απ' όξου*, η λ. είναι και επίρρ., π.χ. *τονν έκανις τζιάλιακα του στρίκλιου*, [τζιαλιακώνου].
- τζιαλιακώνου**· ρ., *τζιαλιάκουνα*, -ουσα, -ώθκα, καταστρέφω κάτι μαλακό ή κάποιο ζωντανό με συμπίεση, μτχ. *τζιαλιακουμένους*, -ν(η), -νου, [αρχ. διαλακέω(=διαρρηγνύομαι με κρότο, σκάζω) **> τσαλακώνω και τσ > τζ].
- τζιαμί**, το· τζαμί, αλλ. το παιχν. *μαγκακατσέλια*, [τουρ. cami (=τζαμί)].
- Τζιαμί**, το· μέρος της παλιάς πλατείας της Τερπνής, όπου ήταν το τζαμί των Τούρκων· κατά την παράδοση ήταν παλιότερα ο ναός της Αγίας Παρασκευής, [τζιαμί].
- τζιάμ(ι)**, το· τζάμι, υαλοπίνακας, μτφ. καθαρός, *τζιάμ(ι) είναι κιρός* = καθαρός, καλός καιρός, (πρμ. φρ. 155), δεσ *γυαλί*, [τουρ. cam].
- τζιαμούζ(ι)κουσ, -κ(η), -κου**· ο *τζινιάρκουσ*, **[τουρ. çömez(=μαθητής), ίσως από το γεγονός ότι το *τζιαμούζ(ι)κου* ζώο ήταν ζωηρό και δεν είχε μάθει να δέχεται το φόρτωμα, το ζέψιμο κλπ.]
- τζιάμπα**· επίρρ., τζάμπα, χωρίς κόστος, χωρίς χρήματα, *τον πήρα τζιάμπα του χουράφ(ι)*, *πήγι τζιάμπα κι βιρισέ*, δεσ πρμ. 368· *άδικα, τζιάμπα ήρτις*, [τουρ. caba].
- τζιαμπάζους**, ο· τζαμπάζης, ζωέμπορος ή μεσίτης στην πώληση των ζώων, πληθ. οι *τζιαμπάζαί(οι)*, οι *τζιαμπάζιδις*, αλλ. *τζιαμπά(η)ζς*, [τουρ. cambaz].
- τζιαμπαλαντούσ, -ώ**· ρ., *τζιαμπαλαντούσα*, -λάντσα, αναρρώνω, δυναμώνω, μεγαλώνω, *τζιαμπαλάντσι Γιώργης*, [τουρ. çabalamak(=κάνω προσπάθεια)].
- τζιαμπαντάν**· επίρρ., *άδικα*, εντελώς *τζιάμπα*, *τζιαμπαντάν τζιάμπα πήγι φτος* = εντελώς *άδικα* χάθηκε αυτός, *άδικα των αδικών χάθηκε αυτός*, [τζιάμπα + τουρ. κατ. -dan(=πέρα ως πέρα)].
- τζιαμπαντανούδ(ι)**, το· το στενό ρούχο, (Νιγρ.), **[τζιαμπαντάν, + -ούδ(ι), με τη σημ. ότι *άδικα* είναι αγορασμένο, αφού είναι στενό και επομένως ακατάλληλο].
- τζιαμπατζίγκους**, ο· ο αγορασμένος σχεδόν *τζιάμπα*, αυτός που παίρνεται *τζιάμπα*, η λ. χρησ. και ως επίρρ., *τον πήραμι τζιαμπατζίγκουν* = το πήραμε εντελώς *τζιάμπα*, [τζιάμπα + -τζίγκους].
- τζιάμπλιακουσ**, ο· *βάτραχος*, πληθ. *οι τζιαμπλιακοί*, *τα τζιαμπλιάκια*, δεσ πρμ. 261, αλλ. ο *τζιάμπλιακας*, [1. **ζιάμπα + -λιακας/-λιακουσ, 2. βουλ. žabljak].
- τζιαμ-τζιουμ**· ερημιά, λέγεται μτφ. όπως λέγεται το *τζιάμ(ι)* για την καθαρότητα, την πάστρα, την έλλειψη εμποδίων, *τζιαμ-τζιουμ είναι δρόμους* = ο δρόμος είναι καθαρός, έρημος, [1. **τζιάμ(ι) + τουρ. cümle(=όλος), σε ελ. μετ. ολοκάθαρος). 2. (Π.Κ.), *τζαν-τζουν*(=δεν υπάρχει ψυχή), στο Σουφλί, βουλ. džan-džun].
- τζιαναμπέτς, -τσα, -τκου**· τζιαναμπέτης, δύστροπος, κακότροπος, [τουρ. cenabet].
- τζιάνουμ**· επιφ., τζάνεμ, καλέ μου, σε παρακαλώ, *καλά τζιάνουμ θα ρτω*, [τουρ. can(=ψυχή) + -im/-im/-üm/-um(προσ. επίθ. α' προσ.), κατά λ. ψυχή μου].
- τζιάνταρους**, ο· παιχν. της τράπουλας, ο βαλές, η *κουλτσίνα*, ο *φαντς*, [;].
- τζιαντόγρια**, η· {-ια}, υβρ. χαρακτηρισμός γριάς, η κακή γριά, *τζιαντόγρια είναι η κακιά γιαγιά*, [τουρ. cadı (=μάγισσα) + γρια].
- τζιάπ(ι)**, το· λογαριασμός, αναφορά, στην Νιγρ. και *τζιγιάπ(ι)/τζιχάπ(ι)/τζ(ι)γιάπ(ι)*, *τι τζιάπ(ι) θα δώσουμι*; [τουρ. cenar(=απάντηση)].
- τζιαρτιά**, τα· τα καπηλεία· *να δω της Σμύρνης τα τζιαρτιά*, *της Σμύρνης τα εργαστήρια*, (Ν.Π.γ' τρ. 129.1), [τουρ. cart, στο τοπικό ιδίωμα το «τσ» λεγόταν και «τζ», π.χ. *Τσερπίστα*, *Τζερίστα*, δεσ *Τσιαρπίστα*].

-**τζιάς**: κατ. ανάλογη με τις -τζής, -τζίκους, π.χ. *φουκαρτζιάς*.

τζιάτζιους, ο· ξαστεριά, *πόψι έχ(ει) καλόν τζιάτζιου* = απόψε έχει καλή ξαστεριά, **[δες τζιαμ-τζιουμ].

τζιβαΐρι, το· η όμορφη, το στολίδι· *κέρνα μι μι του πουτήρι γιατί είμι τζιβαΐρι*, (Ν.Π. γ' τρ. 485.0), [τουρ. *cevahir*].

-**τζίγκους**: αλλ. η κατ. -τζίκους.

τζίζ(ι), το· ομάδ. παιχν. με δυνατά χτυπήματα της παλάμης ενός παίχτη πάνω στην παλάμη αυτού που *στρών(ει)*· ο αρχ. κόλλαβος ή το κολλαβίζειν· την ατμόσφαιρα τη δημιουργούν οι φωνές *τζίζ(ι)* που συνοδεύουν τα χτυπήματα και οι αποτυχίες της *μάνας* να μαντέψει το δράστη· δες και π., **[αρχ. σίζω(=παράγω ήχο που αποδίδεται με το σ) > τσίζω > τσίζει > τζίζει, με σ > τ και τ > τζ, δες τζινάου].

-**τζίθκους**, -**τζίθκ(η)**/-**τζίθκια**, -**τζίθκου**· δες -τζής, [τουρ. -ci + -θκους].

-**τζίκους**· κατάληξη που άλλοτε μειώνει τη σημ. του ουσ. π.χ. *φουκαρτζίκους* = ένας μικροφουκαράς, και άλλοτε τη μεγενθύνει, έστω και ειρων. π.χ. *μπαμπατζίκους* = ένας σπουδαίος(ειρων.) μπαμπάς, αλλ. -*τζήγκους*, [τουρ. κατ. υποκ. -cik/-cuk/...].

τζίλις μιτζίλις· υφάσματα με τα οποία έραβαν μωρουδιακά ρούχα, *σ' λιχώνις πίναν τζίλις μιτζίλις κι έκαναν ρουχούδια*, [τουρ. *ciliz* (= λεπτός, μικροσκοπικός)].

τζίμ(ι), το· στη Νιγρ. παρόμοιο παιχν. με τα *τσιλικάκια*, **[*cimbar*(=φορείο ασθενοϋς), *bar*(=φορείο), από το γεγονός ότι το παιχνίδι είχε την *καβάλα*].

τζίμισιρ(ι), το· ποικιλία καλαμποκιού για καλές *παπάλις*, [τουρ. *cin*(=διάβολος) + *misiri*(=καλαμπόκι) > *cinmisiri*(=καλαμπόκι του διαβόλου)].

-**τζίνα**, -**τζίδα**· δες -τζής.

τζ(ι)νανα· επίρρ., κουβαλητά στους ώμους, αλλ. *τζίνανα* **[τουρ. *cin*(=τζίνι) + τουρ. *ana*(=κύριο μέρος του σώματος), σε ελ. απόδοση όπως μας κάθεται ο διάβολος στο σβέρκο].

τζινάου· ρ., *τζινούσα*, *τζίνιξα/τζίνξα*, τσινώ, για ζώα κλωτσώ, ερεθίζομαι, αγριεύω, για ανθρώπους δυστροπώ, ερεθίζομαι, *φτο του άλογου τζινάει*, [αρχ. τινάσσω > τινάζω > τινῶ > μσν. τσινῶ και τσ > τζ].

τζίν(ι), το· παιδί δύστροπο, νευρικό, έξυπνο, [αραβ. *džin* > τουρ. *cin*(=δαιμόνιο)].

τζινιάρκους, -**ρκ(η)**, -**ρκου**· αυτός που *τζινάει*, *τζινιάρκου μπάρ(ι)*, αλλ. *τζιαμούζ(ι)κους*, [τζινάου].

τζιντζιλουφίτς, ο· αλλ. το παιχν. *τσιντσιλουφίτς*.

τζιντζιόβα, η· φ. του γένους *Zinnia* της οικ. *compositae*, Ζιννία η κομψή, που το ανθος του μοιάζει με μεγάλη μαργαρίτα, κ. όν. τα ζινιά/τζινιά· εκτός από το λουλούδι, λέγεται ειρων. και το σούσουρο, η φασαρία, το γλέντι, *τρανή τζιντζιόβα γίνκι ιχτές στου καφινείου*, **[κ. όν. τζινιά(< λατ. *zinnia*) + τουρ. *cevahir*(=άρωμα, κόσμημα), δες τζοβαΐρι < *cevahir*].

Τζίντζιους, το· το παλιό όν. για το Σιτοχώρι, δες πρμ. 99, [1. (Ν.Β.) αρχ. Τίντος (σ. 155) **> Τσίντσος (σ. 223) > Τζίντζιος/Τζίντζους/Ζίντσος (σ. 219), με Τ > Τσ και Τσ > Τζ. 2. (Π.Πα.) Τζίντζ(ι)ος. 3. (Μ.Τ.) *Dzindzos*].

τζιντζιρές, ο· δες *τζέντζιρς*.

τζιοβαΐρ(ι), το· τζοβαΐρι, πολύτιμη πέτρα, πολύτιμα χρυσαφικά, *κέρνα με με το πουτήρι γιατί είμι τζιοβαΐρι*, (Ν.Π.γ' τρ. 485.0), [τουρ. *cevahir*].

- τζιομ**· {-ιομ}, πήγαινε, φεύγα, *τζιομ τα κανιά σ' κι δρόμου*, **[αγγλ. jump (=ορμώ)].
- τζιορς**, ο· παλαβός, τρελάρας, (Νιγρ.), **[πιθανώς από κάποιο όν. ή προσων.].
- τζιόρτζιλου**, το· τζιρτζιλο, βερίκοκο, στη Νιγρ. *τζιρτζιλου*, υποκ. *τζιρ-τζιουρτζι-λούδ(ι)*, [περσ. zērdālū (= χρυσό δαμάσκηνο) > τουρ. zerdali > ζερντελί > ζερντελιά > τζιουρτζιλιιά/ τζιρτζιλιιά > τζιόρτζιλου/τζιρτζιλου, (Π.Κ.)].
- τζιούκας**, ο· υβρ. ο άγαρμπος στους τρόπους, [τουρ. zuka(καθαρό/μεγάλο ψάρι)].
- τζιουλβέρδης**, οι· παραστρατήματα, *πουλύ τζιουλβέρδης κάνεις, γιαζίκ μα του Θεό*, [τουρ. zül (=αχρειότητα) + verdi (=έξοδος)].
- τζιούντα**, τα· δεσ τσιούντα.
- τζιουπκανιά**, η· η τσιουμακιά, [τουρ. zirkın(=καμάκι)].
- τζιουρτζιλιιά**, η· η βερυκοκιά, [δες τζιόρτζιλου].
- τζιους**· αλλ. η κατ. -τζής, δεσ -τσιους και κ(ι')ρτζιους.
- τζιούστα**· επίρρ., ακριβώς, *δώσι τζιούστα τα φράγκα*, [αγγλ. just].
- τζιουτζιούκ(ι)**, το· παιδί, [τουρ. zocuk(=παιδί)].
- τζιουτζιουκλάρ(ι)**, το· μικρό παιδί, [τζιουτζιούκ(ι) + -λάρ(ι)].
- τζιπώνου**· ρ., *τζέπουνα, τζέπουσα*, τσεπώνω, βάζω κρυφά στην τσέπη, αρπάζω, κλέβω, [τζέπ(ι)].
- τζιράς**, ο· δυνατός, σβέλτος, γρήγορος, *σι θέλου να γεντς τζιράς = σε θέλω να πας γρήγορα, να γίνεις φωτιά*, [τουρ. zira(=δάδα)].
- τζιργουμένους, -ν(η), -νου**· στητός, δυνατός, ντούρος άντρας, **[τουρ. zırhlan-mak (=θωρακίζομαι, φέρω οπλισμό)].
- τζιριμές**, ο· άδικο πρόστιμο, ζημιά, ζώο ή άνθρωπος γκρινιάρης, δύστροπος, *κείνους τζιριμές, του γρούν(ι) που πήρα, απόμνι 20 ουκάδης = εκείνο το γκρινιάρικο γουρούνι ..., πλήρουσα τζιριμέδης = πλήρωσα ζημιές*, δεσ πρμ. 309, [τουρ. cereme].
- τζιριμιτώ**· ρ., *τζιριμιτούσα, -μέτσα, -μιτήθκα/-μιτήσ(η)κα*, καταστρέφω, κάνω ζημιά, *κι ας του φιλούσα μια φορά κι ας μι τζιριμιτούσαν*, (Ν.Π.γ' τρ. 424.5), *μι τζιριμέτσι κείνους αχαϊριφτους*, [τζιριμές].
- τζιρκους**, ο· ο τζιτζικας, δεσ *τζίρκου του κλίκ(ι)*.
- τζιρκου του κλίκ(ι)**, τ'· του τζιτζικα η κουλούρα, έθιμο της Νιγρίτας· από το πρώτο αλεύρι σε κάθε νέα σοδειά έκαναν ένα *κλίκ(ι)* κι αφού ψηνόταν το έκοβαν σε κομμάτια, που τα άλειφαν μέλι στην πάνω επιφάνειά τους, τα οποία μοίραζαν στη γειτονιά ή στους επισκέπτες και στους περαστικούς, δεσ Ν.Β. σ. 65, και Α.Θ. γ', [τζιτζίρας + κλίκ(ι)].
- τζιρλάμμους**, ο· πολύ λεπτή άμμος, το χωράφι με τέτοια άμμο, [μσν. τσίρος (=λεπτός) + αρχ. ἄμμος > (με τσ > τζ) *τζιρλάμμους*, με τη σημ. λεπτή άμμος].
- τζιρλιαβους, -β(η), -βου**· για άνθρωπο, ψηλός λεπτός και αδύνατος, για σταφύλι/φρούτο γενικώς, αυτό που είναι νερουλό και χωρίς γλύκα, [1. μσν. τσίρος (=λεπτός, για λεπτό άνθρωπο) + -αβους, 2. *τζίρους*(για σταφύλι) + -αβους].
- τζίρους**, ο· τυρόγαλο, το υγρό που αποχωρίζεται από το τυρί κατά την τυροποίηση του γάλατος, [Λ.Αν. αρχ. κίρρος > μσν. τσίρρος(=ορός), **με τσ > τζ].
- τζιρούτ(ι)**, το· γρήγορος, αστραπή, φωτιά, τρόπος βολής για το τσιουμάκ(ι) χωρίς περιστροφική κίνηση, όπως το ακόντιο, *τζιρούτ(ι) να γεντς*, [τουρ. cirit(=ραβδί, ακόντιο)].
- τζιρτζιλιας, -λου**· λ. γνωστή μόνο από τα αιν., δεσ αίν. 38, υποκ. το *τζιρτζιλούδ(ι)*,

- [σημ. άσχετη με το κ τζίρτζίλο/ τζίρτζίλου].
τζίρτζίλου, το· στη Νιγρ. το *τζιόρτζίλου*.
τζ(ι')ρ-τζ(ι')ρ· δεσ *τζαρ-τζαρ*.
τζίσ(ι), το· φωτιά στη νηπ. γλώσσα, **[ηχοπ. λ. από τον ήχο που κάνουν οι σταγόνες του νερού, όταν πέφτουν στη φωτιά].
τζίτζι, το· ρούχο στη νηπ. γλώσσα, [τουρ. *cici*(=όμορφος, κούκλα, παιχνίδι)].
τζιτζίκ(ι), το· τζιτζίκας, πληθ. τα *τζιτζίκια*, οι *τζιτζίκ(οι)*, [αρχ. τέτιξ > μσν. τζίτζικας].
τζιτζιλόνια, η· γυάλινη μπίλια για παιχνίδια, οι *τζιτζιλόνιες* λέγονταν αλλ. *γαζιές* ή απλώς *μπίλις*, [1. **συμφ. τουρ. *cingi*(=μικρό κομμάτι) + *γυαλί* + -όνια (όπως *τασιπιδόνια*), 2. (Π.Κ.) τουρ. *cici*(=παιχνίδι) + κατ. -λόνια].
τζιτζιλουνάς, ο· ο καλός παίχτης στα παιχνίδια με τις *μπίλις*, [τζιτζιλόνια].
τζιτζιμιτζιχότζιρα, τα· λ. χωρίς δική της σημ., που χρησιμοποιείται ως ομοιοκατάληκτη της λ. *τζιτζιρα* σε γλωσσοδέτη, παράγ. λ. *τζιτζιμιτζιχότζιρας*, *τζιτζιμιτζιχουτζιριά*, δεσ δ.δ. 3. β'.
τζιτζιρας, ο· τζιτζικας, (Λ.Αν.), η λ. χρησ. μόνο σε παιχν. ως γλωσσοδέτης, δεσ δ.δ. 3.β', παράγ. η *τζιτζιριά*, τα *τζιτζιρα*, [αρχ. τίττυρος].
Τζιτζινός, -νιά, -νό· ο καταγόμενος από το *Τζίντζιους*.
τζίφους, ο· τζίφος, μηδενικό αποτέλεσμα, [αρχ. ψήφος, που πήρε τη σημ. του μηδέν, αραβ. *zife*].
τζιχρές, ο· το πρόσωπο, η φυσιογνωμία, απ' του *τζιχρέ φαίνιτι άνθρωπους άμα είναι καλά*, αλλ. *τσιγρές*, [τουρ. *zehre*].
τζνήθκα· τσιμπήθηκα με ακίδα ή βελόνια, παθ. αόρ. του *τζουνάου*.
τζνιούμι· δεσ *τζουνάου*.
τζόγκους, ο· πολύς, μπόλικος, *θα πιούμι κι τζόγκουν, ωχωχόμ πατέρα* = θα πιούμει πολύ κρασί και θα ευχαριστηθούμε πατέρα, **[τουρ. *zogun*(=ανώτατο όριο)].
-τζου· δεσ *-τζης*.
τζουγκραματιά, η· {-ιά}, δεσ *γκρουτζαματιά*.
τζουγκράνα, η· τσουγκράνα, γεωργικό εργαλείο με δόντια, για το μάζεμα των χόρτων ή των σκουπιδιών, [**δεσ *τζουγκρανάου*].
τζουγκρανάου, -ώ· ρ., *τζουγκράντζα, -ντσα, -νίσκα*, γρατσουνώ, δουλεύω με τη *τζουγκράνα*, *μι τζουγκράνσι γάτα*, ουσ. *τζουγκράντζμα*, αλλ. *γκρουτζανάου*, [γκρουτζανάου > τζουγκρανάου].
τζουκνίδα, η· η τσουκνίδα, το φ. Ουρτίκη η δίοικος, [αρχ. *άκανθοκνίδα* > μσν. τσουκνίδα].
τζουνάου, -ώ· ρ., *τζουνούσα, τζούνσα/-ντσα/τζούντζα, τζουνήθκα/τζνήθκα*, τσιμπάω κάποιον με μυτερό αντικείμενο, όπως βουκέντρα, αγκάθι, ακίδα, παθ. *τζνιούμι*, πρ. *τζούνα, τζουνάτι/τζνάτι, τζνίτζι, τζνίτζτι, τζούνστουν/τζούντζουν*, [τζουνί].
τζουνί, το· κεντρί, ακίδα της βουκέντρας, *ου κάτσιανους έχ(ει) ένα τζουνί σ'ν άκρα*, [αρχ. *κύνων* > *κύνιον* > τσουνί, με τσ > τζ].
τζουπώ· ρ., *τζουπούσα, τζούπιζα, τζουπήθκα*, τρυπώ, πιέζω με αιχμηρό αντικείμενο, *μην κάθισι, τζουπάτι* = *μπουρλιάζτι μη σταματάτε*, αλλ. *ζουπώ, [ζουπώ]*.
-τζούρα, -τζούρ(ι)· μεγεθ. κατ. θηλ. και ουδ., π.χ. *παλιαντζούρα, παλιατζούρ(ι)*, [-τζού + -ρα].

- τζούφνα**, η· ο πρωκτός, αλλ. *τζούφνους*, στη Νιγρ. η *τσιούφνα*, [τουρ. cife(=αηδιαστικός)].
- τζουφνίζου**· ρ., *τζούφνιζα*, -σα, κλάνω άηχα, (Νιγρ.), δεσ *πουφνίζου*, *τσιουφνίζου*, [τζούφνα].
- τζούφνους**, ο· ο πρωκτός, αλλ. *τζούφνα*.
- τζόχια**, τα· είδος χορταρικού, σόγγχος ο λαχανώδης, κ. ζοχοί, [αρχ. σόγγχος > μσν. ζόχος].
- τηγαντστός, -ντιά, -ντστό** {-γαντσ-τός, -ιά }, τηγανιστός, [αρχ. τήγανον > μσν. τηγάνιν > τηγανίζω].
- τηλέφουου**, το· τηλέφωνο, παιχνιδι-όργανο με δυο μεταλλικά κουτιά ή με ένα σπιτοκούτι και ένα καρούλι, που συνδέονταν με ένα σπάγκο για τη μετάδοση ήχων, [αρχ. τηλε- + αρχ. φωνή > γαλλ. téléphone].
- τήρ(ι)**· -τήρι, κατ. ουδ., [αρχ. -τήριον > -τήρι].
- τι**· εκτός από το κ. τι, χρηση. με τη σημ. τίποτε, λίγο, *ένα τι* = πολύ λίγο, *άλλου τι* = άλλο τίποτε, *όχι*, **[από συγκοπή του τίποτε].
- τι**· ως πρώτο συνθ. με τις αντων. εμένα, εσένα, αυτόν, αυτήν, εκείνον κλπ., *μι τιμένα* = με μένα, *για τισένα* = για εσένα, *για τικείν(η)* = για εκείνη, *μι τιαυτό που τουν βρήκι* = με αυτό που τον βρήκε, κλπ., [δεσ *μι τιμένα*].
- τι**· κατ. ρ., -τε, -ται, π.χ. *λύνετε > λύντι*, *λύσετε > λύστι*, *λύνεται > λύνιτι*.
- τιαουόι, τιαυτές, τιαυτά**· αυτοί, αλλ. *τιαφνοί*, [τιαυτός + -νοι, δεσ *τι*-].
- τιαυτός, -τήν, -τό**· αυτός, δεσ δημ. τρ. 4 και πρμ. 300, αλλ. *τιαφτός*, [δεσ *τι*-].
- τίγκα**· επίρρ., λέγεται για δοχεία γεμάτα, που δε χωρούν πλέον τίποτε, [ίσως από ιταλ. tiga(=επίχωμα)].
- τιζάρου**· ρ., *τιζάρζα*, -ρισα/-ρσα/τέζαρα, -ρίσ(η)κα, τεζάρω, τεντώνω, *καλά τιζαρίσ(η)κι του πανί*, [ιταλ. tezare].
- τικείνους, -ν(η), -νου**· εκείνος, *τι θέλ(ει) τικείν(η) πάλι*; = τι θέλει κι εκείνη πάλι; [δεσ *τι*-].
- τικέρ μικέρ**· σκορποχώρι, *θα γένουμι τικέρ μικέρ*, [από την τουρ. φρ. tekermeker yunarlamak(=κατρακυλάω)].
- τικνιφέζ(ι)κουσ, -κ(η)/-κια, -κου**· αυτός που έχει την ιδιότητα του *τικνιφέζ(η)*, *τικνιφέζ(ι)κου άλουγου* = το άλογο που έχει άσθμα, [τικνιφέζ(η)ζς].
- τικνιφέ(η)ζς, -ζου, -ζ(ι)κου**· αδύνατος, ασθενικός, φυματικός, ασθματικός, [τουρ. tiknefes (= ασθενικός, λαχανιασμένος) < (Π.Κ.) περσ. tek (= στενός, δύσκολος) + араβ. nefes (=πνοή)].
- τιλάρου**, το· τελάρο, ξύλινο πλαίσιο στο οποίο κρεμούσαν τα *σαρίκια* του καπνού για στέγνωμα, [ιταλ. telaro].
- τιλέφ(ι)**, το· πτώμα, κατάκοπος, *γίνκα τιλέφ(ι)* = έγίνα πτώμα από την κούραση ** [πιθανώς το σχήμα είναι αρχ. τελευτάω > τουρ. telef(=καταστροφή, θάνατος)].
- τιλμπιλιάρς, -ρου, -ρκου**· ο φιλάσθενος, ο μαραζιάρης, **[τουρ. tehlike(=κίνδυνος) + bit-mek(=εξαντλούμαι, καταλήγω) + -ιάρς, με ανάπτυξη του λ, σε ελ. μετ. αυτός που κινδυνεύει να πεθάνει].
- τιμαρεύου**· ρ., *τιμάριβα*, *τιμάριψα*, *τιμαρέφκα*, κρύβω επιμελώς, *βάζω τα πράγματα στη θέση τους, τακτοποιώ, τιμάριψι Γιώργη τα πράματα, δεν έφαγαν όλ(η) μέρα*, [τιμάρ(ι)].

τιμάρι(ι), το· τιμάρι, περιποίηση των ζώων, τακτοποίηση πραγμάτων, τ' *άλουγου θέλ(ει) τιμάρι(ι)*, [τουρ. timar(=φροντίδα, περιποίηση)].

τιμάριμα, το· το αποτέλεσμα του *τιμαρεύου*.

τιμάς· αντων. μας, *μι τιμας* = με μας, *δες μι τιμένα*.

τιμένα· αντων. εμένα, και εμένα, *τιμένα δε μι δίντι; μι τιμένα* = με μένα, *δες μι τιμένα*, [1. κι εμένα > *κι μένα* > *τιμένα*, με κ > τ, *δες κεχρί* > *τιχρί*. 2. *δες μι τιμένα*].

τιμινάς, ο· τεμενάς, χαιρετισμός με υπόκλιση, προσκύνημα, [τουρ. temenna].

τιμιόξυλου, το· φυλαχτό που είχε μέσα του ίχνη από το ξύλο του Τιμίου Σταυρού, [αρχ. τίμιος + αρχ. ξύλον > μσν. τίμιον ξύλον].

τιμόνια, τα· ήταν δυο δοκοί σταθερά προσαρμοσμένοι πάνω σε ένα κάθετο ξύλο αντίστοιχου πάχους, τον *τσιατιά*, σχημάτιζαν ένα «Π» και αποτελούσαν ένα βασικό εξάρτημα του κάρου, για την έλξη και την κατεύθυνσή του· ανάμεσά τους ζευόταν το ζώο, κυρίως άλογο ή μουλάρι, που τραβούσε το κάρο, ενώ σπανίως χρησιμοποιούσαν έξω από τα *τιμόνια* βοηθητικό ζώο για την έλξη, το *λουγκόφ(ι)*, αλλ. *κόλια*· στον *αραμπά* για αντίστοιχη λειτουργία υπήρχε το *σταβάρ(ι)*, [βεν. timon > μσν. τιμόνιν].

τιμπέλτσ, ο· τεμπέλτσ, επίθ. *τεμπέλ(ι)κους*, -κ(η), -κου, [τουρ. tempel].

τιμπιλχανείυ, ο· τεμπελχανάς, μεγάλος *τιμπέλτσ*, [τιμπιλχανείυ].

τιμπιλχανείυ, το· χώρος, όπου συχνάζουν οι *τεμπέλτσ*, [τουρ. tembelhane + κ. κατ. -είον].

τιμπίχ(ι), το· κατσάδιασμα, (Νιγρ.), [τουρ. tembih(=νουθεσία, δασκάλεμα)].

τινέκ(ι), το· τενεκεδάκι, κονσερβοκούτι, [τινικές].

τίνιαγμα, το· τίνιαγμα, η ενέργεια του *τινάζου/τινάζου*.

τινικές, ο· τενεκές, λευκοσίδηρος, δοχείο από λευκοσίδηρο, μονάδα χωρητικότητας, *δες κοιλό*, [τουρ. teneke].

τινικιτζής, ο· τεχνίτης που κατασκευάζει είδη από *τινικέ*, [τινικές + -τζής].

τινικιτζίδικο, το· τενεκετζίδικο, κατάσταση, όπου κατασκευάζονται ή πωλούνται είδη από *τινικέ*, [τινικιτζής].

τινικούδ(ι), το· τενεκεδάκι, κονσερβοκούτι, ομαδ. παιγν. παραλλαγή του *κλείνου*, στο οποίο η *μάνα* φύλαγε και ένα *τινικούδ(ι)*, [τινικές].

τινικούδια, τα· παιγν. ισορροπίας πάνω σε πατημένα μεταλλικά κουτιά από γάλα, στα *τινικούδια*, *δες παρόμοιο πατιρίκις*, [τινικούδ(ι)].

τινς, τιντς· αντων., τίνος, *τιντς είσι μπρε πιδί μ'*; [αρχ. τινς > γεν. τίνος].

τιντέδς, οι· τα *σαντάλια* του καπνού, [τουρ. künde (= παγίδα), με κ > τ, αλλού λέγονται *κιουντέδς*].

τιντζιρές, ο· {τιν-τζι-}, *δες τζέντζιρς*, πληθ. οι *τιντζιρέδς/τα τιντζιρέδια*.

τιντόνου· {τιν-ντώ-}, ρ. *τέντουννα*, -σα, *τιντώθκα*, *τεντόνω*, [λατ. tenda > μσν. τέντα > μσν. τεντόνω].

τίξινους· *δες άξινους*.

τιου γιαζίκ· {τιου}, κρίμα, αλίμονο, αλλ. *τσιου γιαζίκ*, [τουρ. tu(=ουφ!) + *γιαζίκ*].

τιούγγκ(ι), το· το *κιούγγκ(ι)*.

τιουνγκούδ(ι), το· υποκ. της λ. *τιούγγκ(ι)*.

τιουρμπές, ο· *δες τερμπές*.

τιούσ(ι), ο· αλλ. το *τσίσ(ι)*· στη Νιγρ. η λ. χρησ. μτφ. όπως το *κατρουλιό*, [τσίσ(ι)].

- τίπουτα**: άκλιτη αντ., τίποτα, αλλ. *τίπουτας, τίπτα*, [αρχ. τί ποτε > μσν. τίποτα].
- τιρλίκι(ι)**, το· το τερλίκι, χαμηλό μάλλινο πλεκτό υπόδημα, υποκ. το *τιρλικούδ(ι)*, [τουρ. terlik > μσν. τερλίκι].
- τιρμπές**, ο· πειθαρχία, χτύπημα, αλλ. *τιουρμπές*, [τουρ. terbiye(=αγωγή, ανατροφή)].
- τιρτίπι(ι)**, το· τερτίπι, κάμωμα, τέχνασμα για παραπλάνηση, [τουρ. tertip].
- τιρτιπλής, -λού, -λίθκου**· αυτός που μπορεί και κάνει κάτι με καλό τρόπο, αυτός που έγινε με καλόν τρόπο, *τιρτιπλήθκου δέμα*, αλλ. *τερτιπλής*, [τιρτίπι(ι)].
- τις**· αντ., αυτές, *τες, φέρ' τις τ'ς γίδις να σύρουν*, [αρχ. αὐτὸς > αυτές > τες].
- τισάς**· αντ., σας, *μι τισας* = με εσάς, *δες μι τισένα*.
- τισένα**· αντ. *εσένα*, *δες μι τισένα*.
- τισκιρές**, ο· κουτσομπολιό, (Νιγρ.), [1. **τουρ. teskere(=σκουπίδια, χειράμαξα), η λ. χρησ. μτφ. όπως στην κ. φρ. τὰ ἐξ ἀμάξης, 2. (Π.Κ.) τουρ. teskere(=είδος εγγραφου, αναφορά, υπενθύμιση)].
- τισλίμι(ι)**, το· χαλάλι, δώρο που δίνεται με ευχαρίστηση, *πάρτον, τισλίμι σ'* = πάρε το, χαλάλι σου, αλλ. *ντισλίμι(ι)*, [τουρ. teslim(=δώσιμο)].
- τιστές**, ο· ο κουτσομπόλης, ο μουρμούρας, αυτός που δε σταματά το στόμα του, (Νιγρ.), *δεν ξερς τι τιστές είνι φτην*, [τουρ. tis(=συριγμός) + -tes(= ως δεύτερο συνθ. δηλώνει τον άνθρωπο, το σύντροφο, δεσ και -daş/-deş/-taş), σε ελεύθ. μτφ. αυτός που μιλά συνεχώς].
- τιταρταίους**, ο· τεταρταίος, έντονος πυρετός, χρησ. μτφ. και ως ουσ. τρόμος, *των έπιασι τιταρταίους* = τρώμαξε, [αρχ. τεταρταίος].
- τιτί(η)ζς, -ζου, -ζ(ι)κου**· αυτός που προσέχει την εμφάνισή του, όχι για την επίδειξη αλλά για προσωπική ικανοποίηση, αντίθετα με τον *τριζουτό* που νοιαζόταν μόνο για την εμφάνιση, (Νιγρ.), [τουρ. titiz(=ευερέθιστος, λεπτολόγος)].
- τιτοιώνου**· ρ., *τέτοιουνα, -σα, τιτοιώθκα*, χωρίς συγκεκριμένη σημ., κυρίως όμως για ακατονόμαστα, που παίρνει την έννοιά του από τα συμφραζόμενα, [τέτοιους].
- Τιτράδ(η)**, η· η ημέρα της εβδομάδας Τετάρτη, δεσ πρμ. 40, υποκ. *Τιτραδίσα*, δεσ πρμ. 128, μεγεθ. ο *Τέτραδους*, [αρχ. τετρας > τετράδι (δοτική), από την εκκλησιαστική φρ. τῆ τετράδι (της Τυροφάγου κλπ.)].
- τιτρακόσνοι, -σις, -σια**· τετρακόσιοι, [αρχ. τετρακόσιοι].
- τιφαρίκι(ι)**, το· εκλεκτό πράγμα, πληθ. τα *τιφαρίκια*=νάζια, καμώματα, κασκαρίκες, *μας έκανι τιφαρίκια φτος παλαβός*, επ. *τιφαρικλίθκους, -κ(η), -κου*, [τουρ. tefarik].
- τιφτέρ(ι)**, το· τεφτέρι, δεφτέρι, [αρχ. διφθέρα > μσν. διφθέρι > μσν. τεφτέρι].
- τιφτίκι(ι)**, το· φιλοκομμένο ψάρι ή κρέας, πυκνές επιπόλαιες χαράξεις πάνω στο σώμα από ένα μεγάλο ψάρι, *την πλατάνα για να την κάνουμι μι σκουρδαλιά, την κόβουμι απάν απάν κι πουλύ πυκνά, την κάνουμι δηλαδής τιφτίκι(ι)*, [τουρ. tiftik(=χνουδατός)].
- τιχνίτς, -τσα**· ο κάτοχος κάποιας τέχνης, κουρέας, *τενεκετζής* κλπ., για γυναίκα αυτή που κάνει ωραία φαγητά, γλυκά, υφαντά κλπ., [αρχ. τεχνίτης].
- τιχρί, το**· κεχρί, δεσ *κιχρί*.
- τκός, -τκή/-κιά, -τκό**· -τικός, -τική, -τικό, κατ. ρ. επ., π.χ. *πουνιτικός*.
- τκους, -τκ(η)/-τκια, -τκου**· -τικός, κατ. που δηλώνει προέλ. π.χ. *αχιλουνίτκους*.
- τλιγάδ(ι)**, το· τυλιγάδι, εργαλείο φτιαγμένο από ένα μακρύ διχαλωτό ξύλο, όπου τύλιγαν το νήμα, παίρνοντάς το από το αδράχτι, και το έκαναν *τσιλέδις*, [τλίγου].

τλιγαδιάζου· ρ., *τλιγάδιαζα*, -σα, *τλιγαδιάσ(η)κα*, τυλίγω νήμα στο *τλιγάδ(ι)*.

τλίγου· ρ., *τύλιγα/τύλ(ι)γα/έτλιγα*, *τύλιξα/έτλιξα*, *τλίχκα/τλίχκα/τλίθκα*, τυλίγω, *φέρει την ξυλουγαδούρα να τλίζουμι του στ(η)μόν(ι)*, *μτχ. τλιγμένους*, -ν(η), -νου, *δες* *αίν.* 47, [μτγν. τυλίσσω > μσν. τυλίγω].

τλιχτάρ(ι), το· το τυλιγμένο νήμα σε κουβάρι, [*τλιχτός*].

τλιχτός, -**τιά**{-ιά}, -**τό**· *τλιχτός*, -ή, -ό, *τλιχτιά πίτα*, [*τλίγου*].

τλούπα, η· τούφα από μαλλί όπως βγαίνει από τα *νταράκια*, *δες* *πλάσις*, [αρχ. *τολύπη* > *τουλούπα*].

τ'ν· άρθρο την, *είδα τ'ν Αργυρή*, *δες* *πρμ.* 35, 117, 124, 199 κ.λπ.

τνάζου· ρ., *δες* *τνιαζου*.

τ'ν άλλ(η)· την επόμενη μέρα, αόριστα κάποια μέρα, *ταχιά τ'ν άλλ(η) θα πάμι για ζόλα* = μια μέρα από τις επόμενες ..., [τ'ν + αρχ. *άλλη*].

τνιαζου· ρ., *τνιαζα/έτνιαζα*, *τνιαζα/έτνιαζα*, *τνιαθκα/τνιαχκα/-χτκα*, *τνιαζω*, *μην τνια(ει)ζς απάνου μ' τ' άχυρα*, *δες* *πρμ.* φρ. 152, 159, *πρ.* *τνιαζι*, *τνιαζτι*, *τνιαζι*, *τνιαζτι*, *τνιαχτούς* κλπ., [αρχ. *τινάσσω*].

τόγκα, η· απλήρωτο χρέος, δέμα καπνού στο οποίο ο ξερός καπνός στοιβαζόταν μεσα στην *κάσα* χωρίς να *πασταλιαστεί*, με τις *βέργις* ολόκληρες, με ή χωρίς τα *κνάπια*, [τουρ. *tonga*(=παγίδα)].

τό(ι), το· είδος πτηνού, που περιγράφεται ως πολύ μεγάλο πουλί, που υπήρχε παλιότερα στα δάση της περιοχής· ως βρισιά, άμναλος, κουτός, αυτός που δεν ξέρει τίποτε, *α ρα τό(ι) δε σι κόβ(ει) πού να πας*; [τουρ. *toy*(=αγριόγαλος, πρωτάρης)].

τοιμάζου· ρ., *τοιμάζα/τοιμάζα*, *τοιμάσα/τοιμάσα*, *τοιμάσ(η)κα/τοιμάσ(η)κα/τοιμάσ(η)κα*, *ετοιμάζω*, *πρ.* *τοιμάζι*, *τοιμάζτι*, *τοιμάσι*, *τιμάστι*, *τοιμάζους*, *τοιμαστούς*, *δες* *δημ.* τρ. 2, [αρχ. *έτοιμάζομαι*].

τοιμασία, η· ετοιμασία, γενικά η προετοιμασία για υποδοχή συγγενών ή φίλων σε γιορτή, *πληθ.* *τοιμασίς*, [*τοιμάζου*].

τόξου, το· *παιχν.-όργανο*, απλό τόξο ή βαλίστρα, *δες* *και* *π.*, [αρχ. *τόξον*].

τόπ(ι), το· *παιχν.* δυο ομάδων κοριτσιών με *τόπκα*, στο οποίο η μία ομάδα πετούσε ένα τόπι μακριά ενώ η άλλη προσπαθούσε να το πιάσει στον αέρα και σε περίπτωση αποτυχίας προσπαθούσε να χτυπήσει με το τόπι μια μεγάλη στημένη πέτρα, [τουρ. *top*(=σφαίρα)].

τόπκα, η· τόπι, μικρή ελαστική μπάλα από διάφορα υλικά, όπως πανιά, συμπίεσμένες τρίχες, λάστιχο κλπ., ομώνυμο *παιχν.*· στην αρχαία Ελλάδα ήταν η σφαίρα και τα παιχνίδια μ' αυτήν είχαν το γενικό όνομα *σφαιρίσις* ή *σφαιρισμός*· ειδικότερα με την *τόπκα* οι αρχαίοι είχαν τα παιχνίδια *άνακρουσία*, *άντισφαιρίσις*, *άπόρραξις*, *άρπαστόν*, *έφετίνδα*, *έπίσκυρος σφαίρα*, *έφηβική σφαίρα*, *ίππαστι σφαιρίσις*, *κερητίξιν*, *κωρνομαχία*, *ούρανία σφαίρα*, *τρίγωνον*, *φαινίνδα*, [τουρ. *top*(=σφαίρα) + *-κα*, *σλ.* *topka*].

τόρτοπ(ι), το· *κουλουριασμένος*, *μαζεμένος*, *τον* *μάζιμα* *τόρτοπ(ι)*, [τουρ. *tortop* (=ολοστρόγγυλος)].

τόσ(η)ια· *τόση* να, [αρχ. *τόση* + *ια*].

τόσνοι· *αντ.*, *τόσοι*, [αρχ. *τόσοι*].

τόσουια· *αντ.*, *τόσο* *δα*, *λεγόταν* *συγχρόνως* με *δείξιμο*, *να* *τόσουια* *είνι*, **[αρχ. *τόσον* + *ια/για* 3].

τότις, τότι· τότε, [αρχ. τότε].

τότσ(ι)· φωνή, για κάλεσμα μικρού παιδιού να παίξει χτυπώντας με το κεφάλι πάνω στο χέρι της μάνας, κάλεσμα κατσικιού να κουτρίσει, [τουρ. tos(=κτύπημα με το κεφάλι)].

τότσκα, η· το μέτωπο, [τότσ(ι) + -κα].

του· 1. άρθρα τον, το, *δώστου του Γιώργη, δώσει του άλλου να φά(ει)*. 2. αντων. αυτό, το, *του ζάλτσα τ' άλλου*, [αρχ. αυτός > τον > τουν/του].

-τού· κατ. θηλ., π.χ. *καμουματού*, δεσ -τας.

τουάφκου, το· περίεργο, παράξενο, αστείο, *μι φάνκι τουάφκου κι γιλώ*, [τουρ. tuhaf (=αστεϊός)].

τουζλούκ(ι), το· κάλυμμα της κνήμης που φοριόταν πάνω από το παντελόνι, περικνήμιο, *αλλ. πουδουπάν(ι)*, [τουρ. tozluk < (Π.Κ.) τουρ. toz(=σκόνη) + επίθ. -luk].

τουκάδα, η· τοκάς, μικρή πόρπη, είδος μικρού κουδουνιού για μικρά ή μεγάλα ζώα, το *τακαρντάκ(ι)*, [τουρ. tokka > τοκάς].

τουκμάκ(ι), το· είδος σφυριού, το σφυρί του *σκαμαγγά*, εργαλείο με το οποίο χτυπούν το κρέας, το χοντρό ραβδί με το οποίο χτυπούν το *νταούλ(ι)* οι *νταουλτζήδης*, μτφ. ο κοντός και παχύς άνθρωπος, [τουρ. tokmak].

τούλα-λασίτι, το· ομαδ. παιχν., παραλλαγή του *κλείνου*, που παιζόταν με δυο ομάδες και κρύβονταν σε όλη τη γειτονιά, *αλλ. κλέφτις, κλέφτις* (Νιγρ.), στη Νιγρίτα παρόμοιο παιχν. ήταν το *ρόμι μπουγάσαντα*, δεσ και π., [από τη φωνή που έβγαζαν τα παιδιά όταν έβρισκαν κάποιον κρυμμένο].

τουλούμπα, η· αντλία, είδος γλυκίσματος· οι *τουλούμπις* ήταν και παπούτσια χωρίς κορδόνια, με σχήμα που θύμιζαν βάρκες, *αλλ. τα γκιμινιά*. Το όνομα *τουλούμπις* για τα συγκεκριμένα παπούτσια, φαίνεται ότι είναι άσχετο με το σχήμα τους ή τη χρήση τους, επειδή σήμερα η τουλούμπα σημαίνει το γνωστό μηχανισμό άντλησης υγρών, την αντλία, ή το ομώνυμο γλυκό. Η λέξη αντλία όμως απέκτησε διάφορες σημασίες με το πέρασμα του χρόνου, που μπορούν να δικαιολογήσουν αυτό το όνομα των παπουτσιών. Στην αρχή η λέξη αντλία σήμαινε το σκάφος του πλοίου, στη συνέχεια όμως απέκτησε διαδοχικά τις σημασίες, βάρκα, σκάφη που ζυμώνουμε ή πλύνουμε, σκαφίδιο, δοχείο για την άντληση του νερού από το πηγάδι (κουβάς), μηχανισμός άντλησης νερού από το πηγάδι (αλυσίδα με μικρά δοχεία που την κινούσαν χειροκίνητα ή ζωοκίνητα), τουλούμπα του πηγαδιού, τρόμπα (αεραντλία). Σε κάποια περίοδο τα παπούτσια αυτά, που έμοιαζαν με σκάφες ή σκαφίδια, ονομάστηκαν, όπως ονομάζονταν τότε οι σκάφες ή τα σκαφίδια, αντλίες στην ελληνική ή τουλούμπες στην τουρκική. Αν βέβαια ονομάζονταν στην ιδιωμ. γλώσσα, θα λέγονταν *κουπάνις* ή *κουπανούδης*, όνομα που θα ταίριαζε και σήμερα με το σχήμα τους. Δες και το συνώνυμό τους, *τα γκιμινιά*, που πήραν το όνομα από το σχήμα τους. Σημ. Τις πληροφορίες, για την εξέλιξη στη σημασία της λέξης αντλία, τις έδωσε ο Δρ. Κωνσταντίνος Σιαμάκης, [ιταλ. tromba > τουρ. tulumba].

τουμπάι, το· ο κοντόσωμος, (προσφ.), **[τουρ. tumbadır(=κοντόχοντρος)].

τουμπανάκους, ο· σαν τύμπανο, σαν *νταούλ(ι)*, *απού δω κουφανάκους από κει τουμπανάκους*, (= ότι η κ. φρ. «από το ένα αφτί μπαίνει κι από το άλλο βγαίνει»), [τούμπανους + -άκους].

- τούμπανους**, ο· πρησμένος, φουσκωμένος, πρησμένο μέρος του σώματος, *έφαγι έφαγι, γίνκι τούμπανους· τούμπανους γίνκι του χέρι μ'*, αλλ. το *τούμπανου*, [αρχ. τύμπανον].
- τουμπέρνου**· ρ., *τούμπιρνα, τούμπαρα/τουμπάρσα*, τουμπάρω, ανατρέπομαι, [αρχ. τύμβος/τύμβη > λατ. tumba > μσν. τούμβα > τούμπα > τουμπάρω].
- τουμπικί**, το· τουμπεκί, ψιλοκομμένος καπνός, μτφ. σιωπή, [τουρ. tōmbeki(=περσικός καπνός ειδικός για ναργιλέ)].
- τουμπερλέκ(ι) / τουμπιρλέκ(ι)**, το· τουμπελέκι, είδος τύμπανου, αλλ. *τεμπερλέκ(ι)*. [τουρ. dümbelek].
- τούμπου**, το· σωλήνας καπνού της σόμπας, μπουρί, πήλινος σωλήνας ύδρευσης/αποχέτευσης, πληθ. τα *τούμπα*, (η κυβίστηση και η πτώση λεγόταν *κουλουτούμπα*), [αγγλ. tube (=σωλήνας)].
- τουν**· 1. άρθρο του, *δεν είδα τουν Αντών(η)*. 2. αντ. αυτόν/τον, *τουν έπιασα του λαγό*, [δες του].
- τούντζ(ι)**, το· μπρούντζος, είδος κουδουνιού από μπρούντζο σε σχήμα κώνου, μτφ. το ξερό και σφικτό υλικό, (κοκκινόχρωμα, ψωμί κλπ.), πάγος, υλικό σκληρό/κρύο σαν πάγος, *του χουράφ(ι) γίνκι τούντζ(ι)*, [τουρ. tunç].
- τουπάτσ(ι)**, το· βαμβάκι ή μαλλί όταν σφίγγει και γίνεται τούφες-τούφες, γενικότερα το σφιγμένο ή συμπίεσμένο υλικό, [τουρ. toraş (=σβούρα)].
- τουπκό**, το· στάσιμο, τοπικό, λ. που χρησ. μόνο στα τοπων. της Τερπνής, *στου Τουπκό του νιρό βάριας ένα γρούν(ι)*, [αρχ. τοπικός].
- τουπούζα**, η· τοπούζι, ρόπαλο που καταλήγει σε περίπου σφαιρικό άκρο· το χρησιμοποιούσαν για τα *κόλιντα*, υποκ. η *τουπουζούδα*, [τουρ. toruz].
- τούρα**· κατ. θηλ. που δίνει σημ. όπως η κατ. *-τούρ(ι)*, π.χ. *μουμπουτούρα* = η φωτιά που κάνει *μου-μου*.
- τούρ(ι)**· κατ. ουδ. π.χ. *πιτροτούρ(ι)*, [τουρ. -tur, οι κατ. -dir/.../-tur δίνουν ποικίλες σημασίες που αναφέρονται στο πρώτο συνθετικό, π.χ. *έχει, βρίσκεται, υπάρχει* κλπ.].
- Τουρκαλάς**, ο· Τούρκος, αλλ. ο *μυρμηγκάς*, [Τούρκος].
- τουρκαλίθκος, -(η), κου**· τουρκικός, [Τούρκος + *-λίθκος*].
- τουρκεδου**· ρ., *τούρκιβα, -ιψα*, γίνομαι μωαμεθανός, *γω τουρκεδου δε γρικέου*, για αντικείμενα ή ζώα, *χάνομαι, εξαφανίζομαι για τον ιδιοκτήτη, άμα στου πήρι δανκό πάει τούρκιπι* = ...δε θα το ξαναδείς, [Τούρκος].
- τουρκίτκος, -κη, -κου**· τουρκικός, κοκκινόχρωμος, δεσ και *αρμένκου*, [Τούρκος].
- τούρλα**, η· τρέλα, [αρχ. τηρηός (=ελαφρός) > μσν. τρελός > τρέλα, με μετάθεση ρ].
- τουρλιάκς**, ο· τρελός, (Νιγρ.), [τούρλα + *-κς*].
- τουρλίγκ(ι)**, το· πολύ ζωηρός, απρόσεκτος, [τούρλα + *-ίγκ(ι)*].
- τουρλιού**, το· φαγητό με διάφορα λαχανικά· στη φρ. *τουρλιού μαλλιουφατούρα* = ακαταστασία, χάος, [τουρ. türlü].
- τουρλώνου**· ρ., *τούρλουνα, -ρλουσα, -ρλώθκα*, τουρλώνω, κάνω κάτι να φανεί σφαιρικό, γεμίζω την κοιλιά μου υπερβολικά, *την τούρλουσι πάλι φτος*, [λατ. trulla > μσν. τρούλλος > μσν. τρουλλῶ > τουρλώνω].
- τούρνα**, η· ψάρι του γλυκού νερού, Έσωξ ο γνήσιος, μτφ. άμυαλος, *τούρνα μαρινάτ(η)* = είδος φαγητού· *α ρα τούρνα μπαίρισια*, (βρισιά), [τουρ. turna].

- τουρούκι(ι)**, το· είδος ψαριού, μικρός τόνος, [τουρ. torik].
- τούρτα**, η· είδος ψωμιού μικρού πάχους, όπως η λαγάνα, που ψηνόταν στην άκρη του φούρνου κι ήταν έτοιμη πολύ πριν ξεφουρνιστεί το ψωμί, αλλ. η *μπρουστόπτα*, το *πλιατλί*, η *προφταστήρα τούρτα*, υποκ. η *τουρτούδα*, [λατ. torta > μσν. τούρτα].
- τουρτούρα**, η· 1. τρεμούλιασμα από το κρύο, μτφ. ανόητος, επιπόλαιος, φλύαρος, *μη τ'ν ακούς κείν(η) την τουρτούρα, δεν ξέρ(ει) τι λέει*, αλλ. το *τουρτούρ(ι)*, υποκ. η *τουρτουρούδα*, *κείν(η) τουρτουρούδα του μαρτύρσι μάνι-μάνι*, [τουρτουρίζου].
2. τρυγόني, τρυγόνα, [λατ. turtur (=τρυγόνα)].
- τουρτουρίζου**· ρ., *τουρτούρζα*, *-τούρσα/-τούριζα*, κρυώνω, χτυπώ τα δόντια μου από το κρύο, μτφ. φλυαρώ, [μσν. τουρτουρίζω].
- τους**· αντ., αυτός, *να τους έρχιτι*, [αρχ. αὐτὸς > τους].
- τούς**· κατ. πρ., π.χ. *νιφτούς, πλυθούς*.
- τουσουν(ι)**, το· χοντρός, [τουρ. tosun(=νεαρός ταύρος)].
- τούτκουμπουρι**· λ. που εκφράζει την αποτυχία, **[τουρ. tutku(=ρέπω) + boru (=ανοησία), η λ. boru σημ. και το κ. μπουρί].
- τουφάν(ι)**, το· ταραχή, βροχή και αέρας, μτφ. φασαρίες, σαματάδες, *δες αλάν(ι) τουφάν(ι)*, *αλάν(ι) ταφάν(ι)*, *ταφάν(ι)* και πρμ. φρ. 3, **[αρχ. τυφῶν > τουρ. tufan].
- τόφαρους**, ο· ο ψηλός και χοντρός, [λατ. tuf > γαλλ. torhus > τόφος(=είδος πορώδους πέτρας) + *-αρους*].
- τραβάνου**, -ώ· ρ., *τραβούσα*, *τράβηζα*, *-βήγκα/-βήχτα/-βήθκα*, τραβώ, έλκω, αφήνω να τρέξει, *τράβηζα του κρασί*, υποφέρω, ως παθ. *τραβιούμι* σημ. και έχω παράνομες ερωτικές σχέσεις, [αρχ. ταῦρος > μσν. ταυρίζω > ταυρῶ > μσν. τραβῶ].
- τραβηχτάρ(ι)**, το· ξύλο σε διάφορα μήκη ανάλογα με τη χρήση, το οποίο προσαρμολοζόταν στο αλέτρι για το τράβηγμα, [τραβάου].
- τραβίζου**· ρ., παρ. *τράβζα*, για αόρ. και σημ. *δες τραβάου, τα μαλλιά τραβίζουντας*, *δες δημ. τρ. 2*.
- τραβιούμι**· ρ., *δες τραβάου*.
- τράβλα**, η· Πορτουλάκη η ολισθηρή, κ. γλυστρίδα, αντράκλα, είδος χορταρικού, *που άμα του τρων τα πρόβατα κατιβάζουν μπόλ(ι)κου γάλα*, [αρχ. τρίς + αρχ. ἄβλος(= καρδάρα) > τράβλα, *δες ο τράβλος* (Πεντάπολη), η *τριάβλα* (Δημητρίτσι), σε ελ. μετ. χόρτο που γεμίζει τριπλά *καρδάρια*].
- τραγδστά**· επίρρ., τραγουδιστά, (Νιγρ.), [μσν. τραγουδιστής > τραγουδιστά].
- τραγδώ**· ρ., *τραγδούσα*, *τραγούδσα*, *τραγδήθκα*, τραγουδώ, *δεν τραγδήθκι καλά φτο του τραγούδ(ι)*, επίρρ. *τραγδστά*, [αρχ. τραγωδῶ > μσν. τραγουδῶ].
- τραγιασζάς**, ο· αποθήκη, (προσφ.), [;].
- τραδέρνου**· ρ., παρ. *τράδιρνα*, ο αόρ. σχημ. από άλλα ρ., *ταλαιπωρώ*, *κάνω κάποιον να υποφέρει για πολύ χρόνο*, ως παθ. *τραδέρνουμι* = υποφέρω για πολύ χρόνο, **[ίσως από το λατ. trans(=πολύ, υπέρ, πάνω από κάτι) + δέρνω(< αρχ. δέρω), *δες τρασκάζουμι και τρασκαλώνου*].
- τραϊ**, το· τραγί, τράγος, [αρχ. τράγος > τραγί].
- τραϊάσκα**, η· {τρα-ιά-σκα}, τραγιάσκα, είδος καπέλου με γείσο, [από την κραυγή *traiaska Grecia*(=ζήτω η Ελλάδα) ρουμάνων τουριστών, που συνοδευόταν από το πέταγμα των καπέλων τους στον αέρα].
- τραϊλα**, η· τραγίλα, μυρωδιά του τράγου, [τραϊ].

- τράιος, τράια, τράιο**· ο τραγίσιος· για βγάλι, νύφη μ', τα χρυσά σ' κι βάνι τράια κάπα, (Ν.Π.γ' τρ. 404.3), του γρουνίσου κρες τ' ανακάτιβαν μι λίγου τράιου για κάνουν καβουρμά, [τραϊ].
- τράκα**, η· ήχος, σφύριγμα, είδος κουδουνιού, αλλ. *τακαρντάκ(ι)*, σε σχήμα περίπου παραλληλεπίπεδου, που κρεμούσαν στις αγελάδες, τα παπούτσια μ' κάνουν τράκις, δες και *στράκα*, [ιταλ. *attacare* > *τακάρω* > *τρακάρω* > *τράκα*].
- τρακάζ(ι)**, το· μάνταλος για το κλείσιμο της πόρτας από μέσα, [τουρ. *tirkaz* (=σύρτης πόρτας)].
- τραλαλάς, -λού**, ο· χαζοχαρούμενος, χαζός, στη Νιγρ. η *τραλαλού* = ό,τι η *λουλούδου* στην Τερπνή, [γαλλ. *tralala* > *τραλαλά*].
- τράμπα**, η· ανταλλαγή, [τουρ. *trampa*].
- τραμπάλα**, η· το γνωστό ομώνυμο παιχνίδι, ήταν η αρχ. αιώρα ή βραχιόνιος, [ιταλ. *traballare* (=ταλαντεύομαι)].
- τρανά**, τα· μεγάλα, για γράμματα τα κεφαλαία, [τρανός].
- τρανεύου**· ρ., *τράνιβα, τράνιφα*, τρανεύω, μεγαλώνω, [τρανός].
- τρανεύουμι**· ρ., *τρανεύουμαν*, θέλω ή προσπαθώ να μεγαλοδείχνω, *αυτό θέλ(ει) να τρανεύιτι· νυφούδα μ', τι τρανεύισι*, (Ν.Π.γ' τρ. 607.0), [τρανεύου].
- τρανό**, το· λ. που λεγόταν αντί για ευχή προς τα μικρά παιδιά που γιόρταζαν· τα τραβούσαν μαλακά το αφτί και τα ρωτούσαν *τρανό ή μικρό* (το αφτί, το παιδί)· το παιδί απαντούσε *τρανό*, γλύτωνε από το τράβηγμα και έπιανε η ευχή, [τρανός].
- τρανό δάχλου**, το· μεγάλο δάχτυλο, αντίχειρας, [τρανός + *δάχλου*].
- τρανός, -νή/-νιά, -νό**· μεγάλος σε ηλικία, σε μπόι, σε οικονομική δύναμη, ο πρώτος γιος, *τρανός του είπι, έτσ(ι) θα γέν(ει)*, [αρχ. *τρανός*].
- τρανός αέρας**, ο· ο βόρειος-βορειοδυτικός αέρας.
- τρανός μήνας**, ο· ο μήνας Ιανουάριος.
- τρανό στρέμμα**, το· δες *στρέμμα*.
- τράνους**, το· το μέγεθος γενικά, ύψος, μπόι, όγκος κ.ά., *στου τράνους δεν τουν έφτανι κανένας*, [τρανός].
- τραντάζου**· ρ., *τράνταζα, -ζα, τραντάχκα/-χτκα/-θκα*, ταρακουνώ, δονώ, συγκλονίζω, [ίσως από το αρχ. *τανταλίζω* > *τραντανίζω* > *τραντάζω*].
- τραντάνα**, η· τρεμούλα από κρύο ή πυρετό, [τραντάζου].
- τραντανιούμι**· ρ., παρ. *τραντανιούμαν*, τρέμω από το κρύο ή από πυρετό, ο αόρ. σχημ. περιφρ. π.χ. *μ' έπιασι τραντάνα*, [τραντάνα].
- τρανταφλιά**, η· το φ. τριανταφυλλιά, υποκ. η *τρανταφλούδα*, [τραντάφλου].
- τραντάφλου**, το· τριαντάφυλλο, [αρχ. *τριάκοντα* > *μτγν. τριάντα* + αρχ. *φύλλον* > *μσν. τριαντάφυλλον*].
- τραπιζόνου**· ρ., *τραπέζουνα, -ζουσα*, η κ. σημ., για τα σιτηρά αναπτύσσω πλευρικές ρίζες δίπλα στην κεντρική, *του στιάρ(ι) τραπιζών(ει) κι κρατιέτι*, [αρχ. *τραπεζόω*].
- τρασκάζουμι**· ρ., *-ζουμαν, -θκα*, ραγίζω, λέγεται για κεραμικά και γυάλινα σκεύη, *άμα τρασκάθκι του μπαρντάκ(ι) βάντου λιοκιούν(ι), μτχ. τρασκασμένους, -ν(η), -νου*, **[λατ. *trans*(δεσ *τραδέρνου*) + *σκάζω*(< αρχ. *σχάζω*)].
- τρασκαλώνου**· ρ., *τρασκάλουνα, -σα, λώθκα*, σκαλώνω, πιάνομαι από κάπου για να ανέβω, σκαρφαλώνω, **[λατ. *trans*(δεσ *τραδέρνου*) + *σκαλώνου*].
- τράτου**, το· τράτο, προθεσμία, χρονικό περιθώριο, *εχς κόμα τράτου*, [ιταλ. *trato*].

- τραφάδια**, τα· οι μικροί *τράφ(οι)*.
- τράφκα**· αόρ. των ρ. *τρέφου/θρέφου*.
- τράφους**, ο· συσσωρευμένο χώμα ή φυσικό πρηνές στα όρια κτήματος, δεξ και *τραφάδια*, [αρχ. τράφος(=τάφρος)].
- τραφώνου**· ρ., *τράφουνα*, -σα, κάνω τράφουν· *τράφουσα σ'ν άκρα για να μην πιρνάει του νιρό*, [τράφους].
- τραχαίνου**· ρ., *τραχύνισκα*, *τράχυνα*, το ρ. χρησ. με παθ. σημ., γίνομαι τραχύς, *όταν τραχύνισκαν τα βλαστάρια δεν τα έτρουγαμι*, μτφ. *τράχυνι του μυαλό*, [αρχ. τραχύνω].
- τραχανά**, τα· τραχανάς, μεγεθ. ο *τραχανός*, *κάνι έναν τραχανό να φάμι*, [αρχ. τρώγω > αόρ. έτραγον > μσν. τραγανός, με επίδραση του τραχύς].
- τραχανόπτα**, η· πίτα με γέμιση φτιαγμένη από *τραχανά*, τυρί και αβγά, [*τραχανά + πίτα*].
- τραχλιά**, η· τραηλιά, γιακάς, στο παραδοσιακό ντύσιμο, σε παλιότερες εποχές, ήταν ένα πανί που το κρεμούσαν από το λαιμό σαν μικρή ποδιά, *φτος είναι να τνά(ει)ζς την τραχλιά σ'*, [αρχ. τράηλος > μσν. τραηλιά].
- τράχουμα**, το· τράχωμα, προίκα σε χρήμα, [αρχ. τραχύς > μσν. τραχώνω(=προικίζω με τραχύ, δηλαδή με ασημένιο νόμισμα)].
- τρεισήμ(ι)**· τρία και μισό, τρεις και μισή, *τρεισήμ(ι) μέρος*, [αρχ. τρεῖς + αρχ. ἥμισυ].
- τρεις πους/πούτσ(οι) κι λακκούτσ(ι)**· παιχνίδι της Νιγρίτας, στο οποίο οι παίχτες χρησ. ως βολίδες πέτρες λίγο πιο χοντρές από τις *μάδις*· στην αρχή οι βολίδες έπρεπε να ρίχονται εύστοχα σε ένα μικρό λάκκο, ύστερα σκορπούσαν τις βολίδες τους γύρω από τον λάκκο και στη συνέχεια κάθε παίκτης, με τη σειρά, προσπαθούσε να χτυπήσει τη βολίδα κάποιου άλλου παίκτη· τα χτυπήματα θεωρούνταν εύστοχα αν όλες οι βολίδες απείχαν μεταξύ τους πάνω από τρία πόδια, ***[αρχ. τρεῖς + ποῦς + λάκκους, το πρώτο όν. του παιγν. έχει σχέση με τα κύρια στοιχεία του, τον λάκκο και τα τρία πόδια της απόστασης, δεξ τρίςπους]*.
- τρεις τρεις**· σίγουρα, βέβαια, χωρίς δυσκολίες, η λ. χρησ. μτφ. σε πρμ. φρ., *τρεις τρεις του έχ(ει)* = δρομολόγησε την εξέλιξη των πραγμάτων και δε νοιάζεται πλέον, (σε γειτονικά χωριά είναι το *δίπουρτου* στο παιχνίδι της *ιννιάρας*, που εξασφαλίζει βεβαιότητα για τη νίκη), δεξ πρμ. φρ. 176 και 177.
- τρεις τριώτα**· ταυτόσημη με τη φρ. *τρεις τρεις*, δεξ πρμ. φρ. 177, [*τρεις + τριώτα*].
- τρέμνου**· ρ., παρ. *έτριμνα/έτριμα*, τρέμω, ο αόρ. σχημ. περιφρ. π.χ. *μ' έπιασι τριμούλα*, αλλ. *τρέμου*, δεξ πρμ. 66, [αρχ. τρέμω].
- τρέμπλιασμα**, το· τρεμούλιασμα, τρεμούλα, [*τρέμνου*].
- τρέξ(ι)μου**, το· διαρροή, στάξιμο, δεξ *τρέχου*.
- τρέφου**· δεξ *θρέφου*.
- τρέχου**· ρ., *έτριχα*, *έτριξα*, ρέω, διαρρέω, τρέχω με τη σημασία του στάζω, ενώ για το τροχάδην χρησ. το *κουσεύου· έσπασαν κираμίδς κι τρέχουν, τρέχ(ει) τινικές, τρέχ(ει) πουταμός*, [αρχ. τρέχω].
- τρηδόνα**, η· σκουλήκι της γης, λεπτό και μακρύ με χρώμα ρόδινο έως ανοιχτό κόκκινο, λουμπρικός ο γήινος, σκουλήκι στο σώμα ανθρώπων ή ζώων, η ταινία, μτφ. το αδύνατο καπνόφυτο του *χασλαμά*, το αδύνατο και ψηλό παιδί, [αρχ. τερηδών

(=σκουλήκι του ξύλου) > μτγν. τρηδών].

τρηδουνιάρκουσ, -(η), -κου- μτφ. ο λεπτός και ψηλός, [τρηδόνα + -άρκουσ].

τριακόσνιοι, -σις, -σια- τριακόσιοι, [αρχ. τριακόσιοι].

τριακουσιάρ(ι), το· {τρια-}, μπουκάλι που χωρούσε 300 δράμια, 3/4 της οκάς, κατ' επέκταση και το χωράφι που ήταν τα 3/4 από το τρανό στρέμμα, υποκ. το τριακουσιαρούδ(ι), [αρχ. τριακόσια > τριακοσάρι].

τριάρρα, η· παιγν. στο οποίο δυο μικρά παιδιά κινούσαν από 3 πέτρες το καθένα, πάνω σε σχεδιάσμα με ένα τετράγωνο και τις δυο μεσοκάθετές του, διάταξη με τρία πόνια στην ίδια ευθεία, στο ίδιο παιχνίδι, αλλά και στο παιχνίδι της ιννιάρρας· σε άλλα χωριά η διάταξη αυτή λεγόταν τριώτα· στην πρμ. φρ. τρεις τριώτα το 'χει, η λ. τριώτα κλείνει μέσα της την έννοια της τριάρρας· δεσ σχετικά στο δίπουρτου· πιθανώς το αρχαίο όνομα του παιχνιδιού ήταν τριάς, ενώ στο βυζ. λεγόταν τριόδιν, δεσ και π., [αρχ. τρία].

τριβιλίζου- ρ., τριβέλζα, -λσα, προκαλώ συνεχή ενόχληση ή πόνο, όπως ο πονοκέφαλος από τη συνεχή γκρίνια ή η ενόχληση στο μάτι από κάποιο μικρό αντικείμενο, [λατ. terebellum, > τρεβέλλιον > μσν. τριβέλλιν (=τρυπάνι) > τριβελίζω, με επίδρ. του τρύπανον].

τριβόλ(ι), το· αγκάθι που βγαίνει από την τριβουλιά, [αρχ. τριβόλος].

τριβόλ(οι), οι· η λ. χρησ. ως ομοιοκατάληκτη στη φρ. διαβόλ(οι) τριβόλ(οι) ... , όπου σημ. κάτι ανάλογο με τους διαβόλους, δεσ πρμ. 88, [αρχ. τριβόλος(=τριβόλι) > πληθ. τριβόλοι].

τριβου- ρ., έτριβα, έτριψα, τρίφκα/-φτκα, τρίβω, κάνω εντριβή, ουσ. το τρίμμα, [αρχ. τριβω].

τριβουλιά, η· το φ. τρίβος, Tribolus terrestris, [τριβόλ(ι)].

τριγύρου- επίρρ., τριγύρω, [αρχ. τρις + επίρρ. γύρω > τριγύρω].

τριγύρους, ο· ποδόγυρος, γύρους κι τριγύρους..., (δεσ πρμ. 31), [τριγύρου].

τριδόνα, η· δεσ τρηδόνα.

τρίζου- ρ., έτριζα, έτριξα, τρίζω, μην τρί(ει)ζς τα δόντια σ', [αρχ. τριζω].

τριζουκουπάου, -ώ- ρ., τριζουκουπούσα, -κόπσα, τρίζω πολύ, [τριζου + -κουπάω].

τριζουτός, -τιά, -τό- αυτός που φορούσε τριζωτά παπούτσια και γενικά αυτός που φρόντιζε υπερβολικά μόνο την εξωτερική εμφάνιση, δεσ όμως τιτί(η)ζς, [τριζου].

τριήμερου, το· νηστεία τριών ημερών μετά την Κυριακή της αποκριάς, πληθ. τα τριήμερα/τριήμερα = μνημόσυνο που γίνεται τρεις μέρες μετά το θάνατο, αλλ. το τριήμερου, [αρχ. τρις + αρχ. ημέρα > μτγν. τριήμερος].

τριλουπαντέρου, η· τρελοπαντέρω, γυναίκα με φερσίματα, που γενικά ξεφεύγουν από τα κοινώς αποδεκτά, [αρχ. τρηρός (=ελαφρός) > μσν. τρελός + μσν. παντιέρα (< ιταλ. bandiera)].

τριμάμινουσ, -ν(η), -νου- αυτός που τρέμει, [αρχ. τρέμω].

τριμίρου, το· δεσ τριήμερου.

τριμουλουγώ- ρ., παρ. τριμουλουγούσα, τρέμω έντονα, [τρέμου + -λουγώ].

τριμπλιάζου- ρ., παρ. τρέμπλιαζα, τρεμουλιάζω, τρέμω από το κρύο, [αρχ. τρέμω > τρεμούλα > τρεμουλιάζω].

τριμπλιάρς, -ρου, -ρκου- αυτός που συνέχεια τριμπλιάζ(ει).

τριντσιόν(ι), το· το μικρό κι αδύνατο παιδί, το άσαρκο, το λουγάθκου πιδί, (Νιγρ.),

**[συνθ. με επιτ. σημ. τρι- + τσόνι, δεξ και τσιντσιόν(ι)].

τριξούδι(ι), το· το τρέξιμο, το τροχάδην, το μικρό *κουσί*, το *κουσιαμάκ(ι)*, (Νιγρ.), [αρχ. τρέξιμο + -ούδι(ι)].

τριώρ(ι), το· δεξ *τριώρ(ι)*.

τριουρίζου· ρ., *τριώρτζα*, *τριώσα*, καθαρίζω σπόρους σιτηρών με το *τριώρ(ι)*.

τρισά(ι), το· τρισάγιο, [αρχ. τρις + αρχ. ἅγιος > μσν. τρισάγιος].

τρισαΐζου· ρ., *τρισαΐτζα*, -σα, για τον ιερέα, διαβάζω τις ευχές του τρισάγιου, *άμα τρισαΐσ(ει) παπάς θα ρθούμι*, [τρισαΐ].

τρισπους, ο· παιχν. με μάδες· στόχος του κάθε παίχτη ήταν να πετύχει βολή που ζύγωνε τρία πόδια το πολύ τη μάδα του συμπαίκτη του, δεξ *τρεις πους κι λακούτσ(ι)*, [αρχ. τρις + αρχ. πούς].

τριφτούδια, τα· γλυκό από *πικμέζ(ι)* και τριμμένη στον τρίφτη καρπουζόφλουδα, με γεύση που θύμιζε *ριτσέλια*, [τριβω > αρχ. τριπτός > τριφτός].

τριφτούς· τρίψου, πρ. του ρ. *τριβου*.

τριχόστα, η· λεπτό κόσκιο με το οποίο κοσκίνιζαν το αλεύρι για ψωμί, αλλ. *πυκνάδα*, δεξ και *σήτα*, [αρχ. θριξ > γεν. τριχός + -τα].

τριχούμενους, -ν(η), -νου· αυτός που *τρέχ(ει)*, *νιρό τριχούμενου*, [τρέχου].

τριχούν(ι), το· δεξ *τρουχούν(ι)*.

τριχουφάους, ο· τριχοφάγος, η πάθηση αλωπεκία, του τριχωτού μέρους του κεφαλιού, [αρχ. θριξ > μσν. τρίχα + -φάους (< -φάγος)].

τριψάνα, η· ψωμί τριμμένο σε φαγητό, σε γάλα ή σε γιαούρτι αραιωμένο με νερό, [*τριψ(ι)μου*].

τριψ(ι)μου, το· η ενέργεια του *τριβου*, εντριβή, [αρχ. τριβω > μσν. τριψιμο].

τριώρ(ι), το· μηχανή για τριπλό καθάρισμα των σιτηρών, από την οποία παίρνουν χωριστά τα *κότσαλα*, τα σπασμένα σπυριά και τον καθαρό σπόρο, ο χειριστής του *τριουρτζής*, **[αρχ. τρις + αρχ. ὄρη(=φροντίδα, μέριμνα) (> τριώρη > τριώρι)].

τριώτα, η· παιχν. για κορίτσια, που παιζόταν σε σχεδιάσματα πάνω στο χώμα, από εφραπτόμενα ορθογώνια ή με σχήμα σπείρας· ως στόχο είχε τη μετακίνηση μιας *μάδας* με *κουτσό* και για την κάθε προώθησή της επιτρέπονταν τρία πηδήματα χωρίς πάτημα γραμμής· ήταν μια μορφή του αρχαίου παιχν. ασκωλιασμός· σε διπλανά χωριά ήταν το παιχν. της *ιννιάρας* και της *τριάρας*, καθώς και ο σχηματισμός της *τριάρας* στα παιχν. αυτά, σημ. που διασώθηκε στην πρμ. φρ. 177 *τρεις τριώτα το 'χ(ει)*· δεξ *δίπουρτου* και π., [αρχ. τρις + αρχ. ὠθῶ, με θ > τ, όπως στη λ. *αλόρτους*].

τριώτια, τα· ήταν τα τρία κομμάτια σπάγκου, με τα οποία δενόταν το *παμπόρ(ι)* στον σπάγκο του *ντουρά*, [δεξ *τριώτια*].

τρουβαδιάζου· ρ., *τρουβάδιατζα*, -σα, -διάσκα, εφοδιάζω με τρόφιμα τον άντρα που πηγαίνει στη δουλειά, στο χωράφι, στα ζώα, στα *ξύλα*, βάζοντάς τα σε *τρουβά* ή σε *μισαλούδα*, [*τρουβάς* > πληθ. *τρουβάδεις* + -ιάζου].

τρουβάδιασμα, το· η ενέργεια του *τρουβαδιάζου*.

τρουβάς, ο· ντορβάς, ταγάρι, δεξ πρμ. 374-376 και πρμ. φρ. 104, [τουρ. torba].

τρουβούδι(ι), το· μικρός *τρουβάς*, ειδικότερα το φίμωτρο των ζώων, που το χρησ. όταν όργωναν για να μη δαγκάνουν τα σπαρτά, στη Νιγρ. η *μυταριά*, [*τρουβάς*].

τρουκάν(ι), το· είδος κουδουνιού, ροκάνα, **[μτγν. ὀυκάνη > ροκάνα (> τη ροκά-

- να > τ' ρουκάνα > τρουκάνα > τρουκάνι)].
- τρουμαρεύου**· ρ., *τρουμάριβα, τρουμάριψα, τρομάζω, μτχ. τρουμαρμένους,-ρμέν(η), -ρμένου, κι σ(η)κώθκαν τρουμαρμέν(οι)*, (δ.δ. 1 στχ. 15), [αρχ. τρομός > μσν. τρομάρα].
- τρουφαντός, -ντιά, -ντό**· τροφαντός, τορφαντός, τρυφερός, [πρωτο-φαντός, με ανομοίωση, το τ ίσως από επίδραση του τρυφερός].
- τρουφίματα**, τα· τρόφιμα, *ήρταν αντάρτδισ για τρουφίματα*, [αρχ. τροφίμα].
- τρουχαδόν**· επίρρ., τροχάδην, [αρχ. τρέχω > μτγν. τροχάδην].
- τρουχούλ(ι)**, το· μικρή ρόδα, [αρχ. τροχός + κ. κατ. -ούλι].
- τρουχούν(ι)**, το· το προϊόν της άλεσης σησαμιού, πριν από την παραλαβή του σαμόλαδου, το ταχίνι, στη Νιγρ. *τριχούν(ι)*, [1. **αρχ. τροχαλός (=αυτός που τρέχει, που ρέει) + -ούν(ι), 2. (Π.Κ.), τουρ. tahin (< όψιμο μσν. η ταχή, Κύπρος, Λ.Αν.) > ταχούν' (Μελένικο) > ταρχούν' (ανάπτυξη του ρ) > τουρχούν > τρουχούν'].
- τρουγάου, -ώ**· ρ., *τρουγούσα, τρύγσα, τρυγήθκα, τρυγά, [αρχ. τρυγάω]*.
- τρύγ(η)μα**, το· τρυγητός, τρύγος, [τρυγάου].
- τρύπα**, η· στη Νιγρ. το παιχν. *τσιλίκ(ι)-τσιουμάκ(ι)*, μεγεθ. ο *τρύπαρους*, (Νιγρ.), η *τρυπάρα*, υποκ. η *τρυπούδα*, [αρχ. τρύπα].
- τρύπαρους**, ο· μεγάλη τρύπα, (Νιγρ.), [τρύπα + -άρους].
- τρυπούδ(ι)**, το· παιχν. μιας ομάδας παιδιών, στο οποίο οι παίχτες με τη σειρά προσαθούσαν να ρίξουν κέρματα μέσα σε μια μικρή τρύπα, στο *τρυπούδ(ι)*, που ήταν ανοιχτό στο χώμα, ήταν παραλλαγή του αρχ. παιχν. τρόπα, δεσ και π., [τρύπα].
- τρυπουσάκς**, ο· το πουλί σκαθάρι, ο *τρυπουφράχτς*, μικρό άγανο αγριόχορτου, που μπαίνει στα *τσιουράπια* και δε βγαίνει, [τρύπα > τρυπώνω + τουρ. sak (=κοτσάνι)].
- τρυπουφράχτς**, ο· είδος μικρού πουλιού, που *τρυπών(ει)* με τ'ς *πλουκοί*, άλλ. *τρυπουσάκς*, [τρύπα > τρυπώνω + μσν. φράχτης(< αρχ. φράσσω)].
- τρύψαλου**, το· θρύψαλο, [αρχ. θρύπτω(= θρυματίζω) > μσν. θρύψαλον].
- τρώου**· ρ., *έτρουα/έτρουγα, έφαγα/έφαα, φαγώθκα, τρώγω, έφααμι του καούν(ι)*· στο γ' πρόσ. δηλώνει την ύπαρξη φαγούρας, *μι τρώ(ει) πλάτη μ' = έχω φαγούρα στην πλάτη*· ως παθ. *τρώουμι* σημ. τρώγομαι, συνερίζομαι, πιέζω, βιάζω με την έννοια του πιέζω, *δεν τρώιτι αυτός, τρώιτι μι τα ρούχα τ' αυτός· ούλου τρώουνταν αυτός, μα δε μ' ένοιαζι*, πρ. *τρώι, τρώιτι, τρώι, φάι, φάτι, φαγουθούς* κλπ., [αρχ. τρώγω].
- τς**· φωνή για άρνηση.
- τ'ς**· τα άρθρα της, τους, τις, *θέλου τ'ς κότρις*, δεσ δημ. τρ. 13, πρμ. 120 και 239.
- 'τ'ς**· τα εμπρόθετα άρθρα στους, στις, *πήγα 'τ'ς γιατροί, 'τ'ς τρεις πέτρα*, δεσ πρμ. 389 και πρμ. φρ. 184.
- τς, -τσα**· οι κατ. -της, -τισσα, π.χ. *Κουτσιώτς, -τσα*.
- τσαγκαράθκου**, το· τσαγκαράδικο, [βυζ. τσαγγία(=παπούτσια) > τσαγκάρης].
- τσαγκρατσούδης**, ο· ο τσαγκάρης, η λ. χρησ. μόνο στα παραμύθια, [τσαγκάρης + -τσούδης, και μετάθεση του ρ, δεσ *τσαγκαράθκου*].
- τσάκα-τσάκα**· χρησ. ως επίρρ., γρήγορα, σβέλτα, [δεσ *τσιακ*].
- τσακίζου**· ρ., *τσάκζα, τσάκσα, τσακίσ(η)κα, τσακίζω, μαζεύω τα φύλλα του καπνού, καταρρέει η υγεία μου, σπάζω, δε μπορεί να τσακίσει(ει) τ' μέση τ'*, πρ. *τσακιστός, τσακιστί*, μτφ. *τσακιστί κι ιλάτι*, [1. ίσως από τον ήχο τσακ > μσν. τσακίζω, 2. διακκλιζομαι(=κάνω ακκισμούς) > τσακίζω, δεσ *τσάκισμα*].

- τσακίλ(ι)**, το· αλλ. το *τσιακίλ(ι)*· *πήγι κι τα 'ριζι κει κάτω στα Τσακίλια*, (Ν.Π.γ' τρ. 511.0), [*τσιακίλ(ι)*].
- τσάκισμα**, το· τσάκισμα, γύρισμα της φωνής στο τραγούδι, *τσιαλίμ(ι)* στο χορό, προφέρεται χωρίς συγκοπή, δεσ *τσάκισμα*, [*τσακίζου*].
- τσακνιάρς, -ρου, -ρκου**· αδύνατος, άσαρκος, αυτός που είναι σαν το *τσάκνου*.
- τσάκνου**, το· τσάκνο, ξερόκλαδο για κάψιμο στο φούρνο, μτφ. το άσαρκο, το αδύνατο παιδί, υποκ. το *τσακνούδ(ι)*, δεσ πρμ. φρ. 92, 119 και αίν. 18, [*τσακίζου*].
- τσάκισμα**, το· τσάκισμα, το *σπάσ(ι)μου*, το μάζεμα των φύλλων του καπνού, δεσ *τσάκισμα*, [*τσακίζου*].
- τσακώνου**· ρ., *τσάκονα*, -*ουσα*, -*κώθκα*, πιάνω, συλλαμβάνω, ως παθ. *τσακώνουμι* = πιάνουμι στον καβγά, πρ. *τσάκου*, *τσακώτι*, *τσακουθούς* κλπ., *τσάκου ένα δικάρκου*, [μσν. τσακώνω].
- τσαλαπατάου**, -*ώ*· ρ., *τσαλαπατούσα*, -*πάτσα*, -*πατήθκα*, ποδοπατώ, [1. τσαλαχοπατώ (τσάλαχος=θόρυβος) ή άτσαλα πατώ ή έξαλλα πατώ > μσν. τσαλαπατώ. ** 2. πιθανώς από το αρχ. λακπατέω, (αντί του λάξ πατέω), δεσ και αρχ. λακπάτητος(= τσαλαπατημένος). 3. τουρ. ζαl/ζαla(πρόθεμα που δίνει έμφαση) + αρχ. πατώ > τσαλαπατώ].
- τσαλαπίτα**, η· κάθε τι τσαλαπατημένο, [συμφ. των λ. *τσαλαπατάου* + *πίτα*].
- τσαμπάράς**, ο· κυκλικός μεταλλικός δίσκος προσαρμοσμένος πάνω στο μεταλλικό άξονα του τροχού του *κάρου*, που κάλυπτε το κενό του εσωτερικού μέρους από το *κιφαλάρ(ι)*, εμποδίζοντας τα χώματα και τις σκόνες να εισδύουν στο γρασαρισμένο μέρος του τροχού, **[πιθανώς από τουρ. ζαρ (= εσωτερική διάμετρος)].
- τσαμπουρλόι**, το· στη Νιγρ. το *τσιουμπουλόι*, [*τσάμπρου* + -*λόι*].
- τσάμπρου**, το· τσάμπουρο, ο σκελετός του σταφυλιού χωρίς τις ρόγες, αλλ. το *τσαμπρί*, το *στράφλου*, [ιταλ. zamba > βεν. zambin > μσν. τσαμπι > τσάμπουρο].
- τσάντζαλου**, το· παλιόρουχο, κουρέλι, αλλ. *ράντζαλου*, δεσ *τζάντζαλου*.
- τσαπιρδόνα**, η· κορίτσι ναζιάρικο, χαδιάρικο, *κουνίστρα*, [1. πιθανώς από το μτγν. σαπέροδης, 2. αρχ. άρπεδόνη(=κλωστή)].
- τσάπω**, η· η δύστροπη, συνηθισμένο όν. σκύλας· *τσάπω θρηνεί σπαραχτικά, σαρής βραχνά γαβγίζει*, (Ν.Π.γ' τρ. 483.0), [*τσιάπου*].
- τσαρλιακός**, ο· στη Νιγρ. ο *τσιρλιακός*.
- τσαρτσάρα**, η· τσατσάρα, αραιό χτένι, [βεν. zazzara].
- τσαταλίνα ματαλίνα**, η· αλλ. το παιχν. *σαταλίνα ματαλίνα*, [τουρ. ζαtal(=βραχίονας) > *τσαταλίνα* + *ματαλίνα*].
- τσάτσανα**· ρ. τύπος που σημ. πόνεσα, ενώ δεν είναι γνωστός άλλος τύπος· *μπρε σι τσάτσανα τώρα*, φρ. που με ειρων. τρόπο δηλώνει «δεν σε πόνεσα τώρα» ή «σιγά να μη σε πόνεσα τώρα», **[τσάτσα(=προαγωγός που εκδίδει γυναίκες), πιθανώς το ρ. περιέχει συγκαλυμμένα την έννοια της γεννητήσιας πράξης].
- τσέγκλιαβους, -β(η), -βου**· δεσ λεξ. *τσιγκλιαβους*.
- τσέλ(ι)**· κατ. υποκ. ουδ., π.χ. *γκριβατσέλ(ι)*, [τουρ. -cil, κλπ.].
- τσέπρις**, οι· τσέπρες, μελανά στίγματα στο πρόσωπο, φακίδες, [τουρ. ζοpuz (=φακίδα)].
- Τσερπίστα**, η· το παλιό όνομα της Τερπνής, όπως διασώθηκε στα παλιά έγγραφα και στους χάρτες, ενώ στον προφορικό λόγο πέρασε ως *Τσιαρπίστα*, [Μ.Τ. Cerpi-

sta, δεσ *Τσιαρπίστα*].

τσέτα, η· ομάδα ζωηρών παιδιών, ατόμων ταραχοποιών, *πλάκουσι κείν(η) τσέτα, μας ζάλτσαν*, [σλ. tseta(=τάγμα) > τουρ. zete(=ληστοσυμμορία)].

τσέτ(ι), το· σωρός από άχυρο, σκεπασμένος με *σικαλιά* ή *σάλμα* 2, που τον έκαναν όσοι δεν είχαν επαρκείς αχυρώνες, ήταν κι ο σωρός στο αλώνι· μετά το αλώνισμα που γινόταν όταν μάζευαν με τους σύρτες τα άχυρα και το σιτάρι και περίμεναν να φυσήξει αέρας για το λίγνισμα, [τουρ. zeten(=μεγάλο καλάθι για άχυρα)].

τσέφλ(ι), το· τσόφλι, περίβλημα των αβγών, φλούδα μερικών καρπών, όπως τα καρύδια, αλλ. το *τσιόφλ(ι)*, [αραβ. djefl > μsn. τσέφλιν].

-τσής, -τσού, -τσιθκου· κατ. λ. τουρ. προέλ., που φανερώνει ιδιότητα, επάγγελμα, π.χ. *σουκακτσής, -τσού, -τσιθκου, ντουλαπτής, γανουτσής*, [δεσ -τζής].

-τσ(ι)· -τσι, κατ. υποκ. ουδ., π.χ. *αρχινίτσ(ι), λιμουνίτσ(ι), μισίτσ(ι), μπιτίτσ(ι)*.

τσιάγκαλα, τα· λ. γνωστή από τη φρ. *τσιάγκαλα μάγκαλα* = διάφορα μικροαντικείμενα ανακατεμένα, [*τσιαγκ-τσιουγκ* + *-αλα*].

τσιάγκαρ-τσιούγκαρ· δεσ *τσιαγκ-τσιουγκ*.

τσιαγκ-τσιουγκ· λ. που αποδίδει τον ήχο από την κρούση μεταλλικών αντικειμένων, [ηχοπ. λ.].

τσιάι 1, το· τσάι, [ρωσ. tsai].

τσιάι 2, το· ρυάκι, ποταμός, πληθ. τα *τσιάια*{-ια} = ακμή, ζωντάνια, ευρωστία, *φτο είναι παν στα τσιάια τ'*, [τουρ. çay(=ροή, ρεύμα, ποταμός)].

τσιάι μπαϊλί, το· είδος μικρού ποταμόψαρου, [τουρ. çay balığı(=ποταμόψαρο), δεσ και *τσιάι* 2].

τσιάϊρ(ι), το· χωράφι ακαλλιέργητο, χορτολίβαδο, [τουρ. çayır].

τσιάϊρό, το· τσαγερό, [*τσιάι* 1].

τσιακ· λ. που δηλώνει το τσάκισμα, το σπάσιμο, δεσ πρμ. φρ. 185, [ηχοπ. λ.].

τσιακάλ(ι), το· τσακάλι, [τουρ. çakal].

τσιακίλ(ι), το· χωράφι που έχει μικρές πέτρες, σκύρα, αλλ. το *καριάκ(ι)*, [τουρ. çakıl (=χαλίκι, βότσαλο)].

τσιακίρ(η)ς, -ρου· αυτός/αυτή που έχει καστανοπράσινα μάτια, δεσ και *τσιακίρ-κους*, [τουρ. çakır].

τσιακίρκους, -κ(η), -κου· αυτός που έχει την ιδιότητα του *τσιακίρ(η)*, αυτός που βρίσκεται σε μια ενδιάμεση κατάσταση, *τσιακίρκου καρπούζ(ι)* = μισοώριμο καρπούζι, που είχε κοκκινωπό χρώμα και άσπρα σπόρια, [τουρ. çakır, με τη σημ. που έχει στην κ. φρ. τσακίρ κέφι].

τσιακμακάου· ρ., παρ. *τσιακμακούσα*, για λοιπά δεσ *τσιακμακίζου*.

τσιακμάκ(ι), το· τσακμάκι, κάθε είδους αναπήρας, μτφ. έξυπνος, [τουρ. çakmak].

τσιακμακίζου· ρ., *τσιακμάκζα, -κσα*, κτυπώ κι ανάβω το *τσιακμάκ(ι)*, μτφ. βγάζω φωτιές, χτυπώ γρήγορα-γρήγορα, αλλ. *τσιακμακάου, τσιακμακούν τα μάτια τ'*, [*τσιακμάκ(ι)*].

τσιακ μαρή μαρή· φρ. που εκφράζει αδιαφορία, δεσ πρμ. φρ. 185, [*τσιακ* + *μαρή*].

τσιακνισμένους, -ν(η), -νου· ο λίγο μεθυσμένος, αυτός που «έσπασε» λίγο το κέφι του, [*τσιακ*].

τσιαλαμανίζου· ρ., για αρ. χρ. και για σημ. δεσ *λαμανίζου*, **[τουρ. çal (δεσ *τσαλαπατάου*) + *λαμανίζου*].

- τσιαλίμ(ι)**, το· τσαλίμι, επιδέξια κίνηση στο χορό ή στην πάλη, νάζι, κόλπο, [τουρ. çalim].
- τσιαμαρνιάου**· περιτ. το ατημέλητο/αδύνατο/ασθενικό παιδί, (Νιγρ.), *[τουρ. çam (=μαραμένο) + μαρμιάου/μαρνιάου, σε ελ. μετ. αδύνατο, ασθενικό γατί].
- τσιαμασιΐδια**, τα· τα εσώρουχα και όλα τα πράγματα που κουβαλούσαν μαζί τους οι αγροτοεργάτες, *μάσι τα τσιαμασιΐδια σ' κι δρόμον*, [τουρ. çamaşır].
- τσιαΐμ(ι)**, το· ξύλο από κωνοφόρο δέντρο, έλατο ή πεύκο, όχι όμως εγχώριο, συνήθως σουηδικό, [τουρ. çam(=πεύκο)].
- τσιαΐμκα**· επίρ., ελαφρά, *ντύθκι τσιαΐμκα* = ντύθηκε ελαφρά, η λ. χρησ. μόνο για το χειμωνιάτικο ντύσιμο, [Τσάμης > τσάμικος > τσάμικα > τσιαΐμκα].
- τσιαμούσκου**, το· το ζωηρό, *τσιαμούσκου μπλάρ(ι)* = μουλάρι που κλωτσά, [τουρ. çalmak (= δίνω ένα χτύπημα) και αποβολή του «l»].
- τσιαμπαρλάκ(ι)**, το· η *κουλουτούμπα*, [τουρ. cumbalak(=τούμπα)].
- τσιαΐμτσιακιζ(ι)**, το· υλικό με το οποίο στεγανοποιούσαν βαρέλια ή κολλούσαν σπασμένες στάμνες, [τουρ. çamsakizi(=ρητίνη, ρετσίνι, κολλητική ουσία)].
- Τσιαμτζιαλήδης**, οι· για τους ντόπιους Τερπνιώτες οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην Τερπνή το 1922-23, παλιοί Ευρυτάνες προερχόμενοι από την Προύσσα, [Τσιαμίλιτζια (= Πευκοχώρι, το όνομα του χωριού τους στην Τουρκία, που συγκεκριμένα ακούγεται σαν Τσιαμτζια, τουρ. çam=πεύκο) + κατ. -λής, Κ.Σ.].
- τσιανακάς**, ο· αυτός που έκανε *τσανάκια*, ο πηλοπλάστης, δεσ δ.δ. 3. β'. [τσανάκ(ι)].
- τσανάκ(ι)**, το· τσανάκι, μικρή πήλινη κούπα, η *σουπχιρούδα*, μεγεθ. η *τσανάκα*, δεσ δ.δ. 3. β', [μγν. σαννάκιον(=περσ. ποτήρι) > τουρ. çanak].
- τσανάκις**, οι· οι τσανάκες, αλλ. το παιχν. *γυαλούδια*, [τσανάκ(ι)].
- τσανιζού**· ρ., *τσιάντζα/-νζα*, *τσιάνιζα*, φωνάζω τσιριχτά, για σκυλί, γαυγίζω συνεχώς βγάζοντας οξείς ήχους, στη Νιγρ. *τσιαϊνίζου*, *[αρχ. τινάσσω >...> μσν. τσινῶ, δεσ *τζινάου*].
- τσαντίρ(ι)**, το· τσαντίρι, τέντα από άσπρο πανί για σκιά, για τη μεσημεριανή ξεκούραση στα χωράφια, [τουρ. çadır].
- τσαντιρλήδης**, οι· οι σκηνίτες γύφτοι, αλλ. οι *τσαντιρόγιουφτ(οι)*, [τσαντίρ(ι) + -λής].
- τσαντιρόξυλου**, το· το κεντρικό ξύλο στο οποίο στηριζόταν το *τσαντίρ(ι)*.
- τσιαού(η)ςς, -σου, -σ(ι)κου**· αυτός που δεν υποτάσσεται, που κάνει ό,τι θέλει, [λ. αραβ. > βυζ. τζαούσης, Κ.Σ.].
- τσιαπάρς, -ρου, -ρκου**· ο ξανθός, στη Νιγρ. αυτός που θέλει να δοκιμάζει ό,τι βλέπει, το άσπρο βόδι, [τουρ. çapar(=στίγμα)].
- τσιαΐπλιακους**, ο· φ. με σκληρά φύλλα που οι άκρες τους κεντούν, φ. της οικ. ranunculaceae του γένους Βατράχιον, [τζιάμπλιακους].
- τσιαΐπου**, η· δύστροπη, ιδιότροπη, ενοχλητική γυναίκα, χρησ. ως *παρασούμ(ι)* αλλά και για όν. σκυλιών, [τουρ. çap(=αρκούδα, ενοχλητικός άνθρωπος)].
- τσιαπράζια**, τα· ζώνες με σφαίρες και γενικώς τα πυρομαχικά, που ζώνονταν χιαστί στο στήθος, τα φυσεκλίκια, [τουρ. çapraz(=σταυρωτός)].
- τσιαρ**· δεσ *τσιαρ-τσιουρ*.
- τσιαρβουλάς**, ο· ειρων. ο χωρικός, που μόνο *τσιαρβούλια* είχε να φορέσει, [τσιαρ-

βούλ(ι)].

τσαρβούλ(ι), το· τσερβούλι, τσαρούχι από γουρουντόμαρο, δεξ πρμ. 39, [λατ. ser-vulus > μσν. τσερβούλιν].

τσαίρκ(ι), το· τροχίσκος, ρυθμιστής της φλόγας στη λάμπα πετρελαίου, αλλ. το *τσαρτσιάκ(ι)*· το χαλύβδινο μέρος από το πρωτόγονο *τσιακμάκ(ι)*, με το οποίο χτυπούσαν την τσακμακόπετρα για να ανάψουν το φιτίλι· μτφ. ψυχική κατάσταση, *έφκιαζί του τσαίρκι μ'* = έστρωσε το κέφι μου, [τουρ. çark(=τροχός)].

τσαρλιακός, ο· δεξ *τσιρλιακός*.

τσαρντάκ(ι), το· τσαρδάκι, κιόσκι ή απλό σκιάδι από κλαδιά δέντρων, [τουρ. çar-dak].

τσαρπίζου· ρ., *τσαίρτζα*, *τσαίρπσα*, χάνω τα λογικά μου, *κουλκουτιάζ(ει)* το μυαλό μου, *αλαφραίνου*, *τσαίρτσι του μυαλό μ'*, **[πιθανώς από τουρ. çarpmak(= χτυπώ, συγκρούομαι, παραλύω)].

Τσαρπισινός, -νιά, -νό· Τερπινιώτης, [Τσαρπίστα].

Τσαρπίστα, η· το παλιό όνομα της Τερπνής, όπως διασώθηκε στον προφορικό λόγο, ενώ στο γραπτό διασώθηκε ως Çarpista (Μ.Τ.), *Τσερπίστα* (έγγραφο της κοινότητας), *Τζερπίστα* (Π.Πα. σελ. 11, 82), *Τζιρπίστα* (Π.Πα. σελ. 44, 82). Η ποικιλία των ονομάτων πρέπει να αποδοθεί στους πιο κάτω λόγους. α) Την εποχή στην οποία αναφέρεται ο Π.Πα. το τζ χρησιμοποιείται αντί του σημερινού τσ, π.χ. τζάκνα αντί *τσάκνα*, έτζι αντί έτσι κλπ. β) Το γλωσσικό ιδίωμα των Τερπινιωτών μετατρέπει τον ήχο ε της κ. γλώσσας σε ι ή ια, π.χ. παιδί > *πιδί*, και > *κια*. γ) Φαίνεται ότι τα ονόματα *Τσαρπίστα*, *Τζιρπίστα* θεωρήθηκαν ως αποτέλεσμα των παραπάνω αλλοιώσεων και γι' αυτό στα γραπτά αποδόθηκαν ως *Τσερπίστα*. Η αναζήτηση επομένως της προέλευσης του ονόματος θα περιστραφεί γύρω από τα ονόματα του προφορικού λόγου *Τσαρπίστα*, *Τσιρπίστα*. Στην Εισαγωγή σημειώνουμε ότι τον ισχυρισμό για τη σλαβική προέλευση του ονόματος *Τσαρπίστα* δεν τον θεωρούμε ευσταθή. Οι Τερπινιώτες δε χρησιμοποίησαν σλαβικές λέξεις στην ομιλία τους, παρά ελάχιστες, περίπου 50, ενώ στα πάνω από 240 τοπωνύμιά τους οι σλαβικές λέξεις απουσιάζουν σχεδόν εντελώς. Η μοναδική εξαίρεση τοπωνυμίου με αναμφισβήτητη σλαβική προέλευση είναι η *Λιάσκα*. Δε θα χρησιμοποιούσαν επομένως σλαβικό όνομα για το χωριό τους, όταν το απέφυγαν συστηματικά για τα τοπωνύμιά τους. Γι' αυτό θα αναζητηθεί, με βάση κάποια ερμηνευτικά δεδομένα, στην τουρκική γλώσσα, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην Τερπνή αρκετά εκτεταμένα.

Παραθέτουμε πιο κάτω, ως προσωπικές σκέψεις, μερικές πιθανές εκδοχές.

1η εκδοχή.

Από την τουρ. λ. çarpı(=ασβεστώνω), οι Τερπινιώτισσες είχαν πάντα τη συνήθεια να ασβεστώνουν, εκτός από το εσωτερικό των σπιτιών τους, και τα *ζναρούδια* στο δρόμο, από την τουρ. λ. is (=αφεντικό, νοικοκύρης) και από την τουρ. κατ. -ta, δεξ -τα.

Το σχήμα επομένως είναι, [τουρ. çarpı + is + -ta > çarpista > *Τσαρπίστα*, και σε ελ. μετ. τόπος, όπου οι νοικοκύρες ασβεστώνουν].

2η εκδοχή.

Από την τουρ. λ. çirpi(= κλαδάκι, *τσάκνου*), το βουνό της Τερπνής ήταν *τσακνότοπος*, ενώ το παράγωγό της çirpistirmek(=χτυπώ ελαφρά με το ραβδί) έχει άμεση

σχέση με την παλιά ασχολία των Τερπνιωτών που τίναζαν με *τσιουμάκ(ι)* τη *σίκ(α)λ(η)* ή το *σάμ(ι)*, και από την τουρ. κατ. -ta, δεξ -τα.

Το σχήμα επομένως είναι, [τουρ. *çirpi/çirpis(tirmak)* + -ta > *çirpista* > *Τσιρπίστα* > *Τσιαρπίστα*, και σε ελ. μετ. τόπος όπου έχει *τσάκνα* ή τινάζουν με τα *τσάκνα*].

3η εκδοχή.

Από την τουρ. λ. "τσιαρπ" (Μ.Τ.), που σημαίνει δοχείο με νερό, τόπο με νερό, επειδή η Τερπνή είχε νερομάνα δίπλα της, στην τοποθεσία *Κηφισιά*.

4η εκδοχή.

Στους Βυζαντινούς χρόνους οι λ. "τσάρπα/τσιαρπίν", σήμαιναν ένα είδος κοφινιού φτιαγμένου από βέργες *λυγαριάς*, (δες Λ. Ηπ. τ. Α'. σελ. 392), και επειδή η Τερπνή είχε άφθονες *λυγαριές* την ονόμασαν *Τσιαρπίστα*.

τσιαρπλίκ(ι), το· το μέρος στο οποίο έκοβαν *τσάκνα* και ξύλα, [τουρ. *çirpi*(= κλαδάκι, *τσάκνου*), δεξ και λεξ. *Τσιαρπίστα*].

τσιάρπσα· έχασα τα λογικά μου, νερούλιασε το μυαλό μου, *φτος τσιάρπσι του μυαλό τ'*, αόρ. του ρ. *τσιαρπίζου*.

τσιαρσί, το· αγορά, και σε επέκταση η βρύση που υπήρχε από παλιά στην αγορά της Τερπνής, *του τσιαρσί τρέχ(ει)*, *δε σταματά*, [τουρ. *çarşı*(=αγορά)].

τσιαρτσιάκ(ι), το· αλλ. το *τσιάρκ(ι)*.

τσιαρτσιάφ(ι), το· σινδόνι για *πάπλωμα*, δεξ πρμ. 373, [τουρ. *çarşaf*(=σινδόνι)].

τσιαρτσιαφόνου· ρ., *τσιαρτσιάφοννα*, -σα, σινδονιάζω το *πάπλωμα*, [*τσιαρτσιάφ(ι)*].

τσιαρ-τσιουρ· αποδίδει τον ήχο που ακούγεται, όταν *τρέχ(ει)* το νερό από κάποιο δοχείο ή βρύση, [ηχοπ.λ.].

τσιασίτ(ι), το· είδος, ποικιλία, κατηγορία, *ε! τσιασίτ(ι) κόσμου έχ(ει)*, *τι τσιασίτ(ι) άνθρουπους είσι συ*; [τουρ. *çesit*].

τσιατάλα, η· μεγάλο *τσιατάλ(ι)*, [*τσιατάλ(ι)*].

τσιατάλ(ι), το· διχαλωτό ραβδί σε σχήμα Y για στήριγμα, παρακλάδι, [τουρ. *çatal*].

τσιαταλουτός, -τή, -το· αυτός που έχει *τσιατάλια*, που τα κλαδιά του δεν κόπηκαν ακριβώς πάνω στον κορμό, *τσιαταλουτό δικανί(ι)*, δεξ δ.δ. 1 στχ. 18, [*τσιατάλ(ι)* + κατ. ρ. επ. -τος].

τσιαταλώνου· ρ., *τσιατάλωνα*, -λουσα, βάζω ή στήνω ένα ή πολλά *τσιατάλια*.

τσιατίζου· ρ., *τσιάτιζα/-τζα*, *τσιάτισα/-τσα*, *τσιατίσ(η)κα*, μέλλ. θα *τσιατιστώ*{*τσιατιστώ*}, *τσιατίζω*, *νευριάζω* κάποιον, δένω ένα ζώο πίσω από κάρο ή σαμάρι, για να ακολουθεί, *μπιλιά που τσιάτσαμι* = *μπελάς* που μας κόλλησε, [τουρ. *çatismak*].

τσιατίμ(ι), το· σταυροδρόμι, τοπων. Τερπνής, *ανέφκαν στον Μπαγκάνου, απάνου στον τσιατίμ(ι)*, [τουρ. *çatis*(=σταυροδρόμι)].

τσιατλαντίζου· ρ., *τσιατλάτζα*, -τλάτσα, -τλαντίσ(η)κα/-ντίσκα, κάνω κάποιον να *αγανακτήσει*, να *σκάσει*, να *τσιατσει*, [τουρ. *çatlamak*(=ραγίζω, σκάζω, *πλαντάζω*)].

τσιατμάς, ο· *τσιατμάς*, το ξύλο πάνω στο οποίο προσαρμόζονταν σταθερά τα τιμόνια του κάρου· οι *τσιατμάδ(ι)ς* ήταν και ξύλα που έμπαιναν πλάγια και ανάμεσα σε κατάκόρυφα ξύλα, δίνοντας σκελετούς για *πλινθόκτιστους* τοίχους, [τουρ. *çatma*].

τσιατ-πατ· {-ιατ-}, έτσι κι έτσι, *έμαθι του μάθημα τσιατ-πατ*, *[μσν. *τσάταλα-πάταλα* > τουρ. *çatra-patra* > ελλ. *τσάτρα-πάτρα*, και *απαλοιφή* του -ρα].

τσιάτσιαλα· επίρρ., *τσιαλαπατημένα*, *τσιάτσιαλα-μάτσιαλα* = *τσιαλαπατημένα*, ανα-

κατωμένα, φύρδην-μίγδην, *ξικασιόρτσι του γρούν(ι)*, *πάει με τ'ς χασλαμάδης κι τ'ς έκανι τσιάτσιαλα-μάτσιαλα*, **[πιθανώς αρχ. άτάσθαλος > μσν. άτσαλος > άτσαλα > τσαλά και με αναδίπλωση του -τσα- > τσάτσαλα, δεσ και *τσαλαπατώ*].

τσιαφλιάκ(ι), το· λ. με ποικίλες σημασίες, όπως η κεντρική κρούση μιας μπίλιας με *γκλο*, οπότε ο *γκλος* μένει ακίνητος, ενώ η πρώτη μπίλια εκτινάσσεται· *παιχν. καμωμένο από καλάμι και έμβολο για αναρρόφηση και εκτόξευση νερού, αλλ. το παιχν. πλιούκ(ι)*· η ερωτική πράξη από την πλευρά του άνδρα, [τουρ. ζαν(=πέος αλόγου/γάιδαρου) + *φλιακ*].

τσιαφλιακόνου· ρ., *τσιαφλιάκονα*, -*κουσα*, κάνω κάτι με/σαν το *τσιαφλιάκ(ι)*.

τσιβδιζου· ρ., *τσέβδιζα*, -*σα*, ψευδίζω, τσεβδιζώ, τραυλίζω, ουσ. ο *τσιβδός*, [αρχ. ψευδής > μγν. ψευδός > μσν. τσευδός].

τσιβί, το· ξυλόκαρφο, καβίλια, μικρή σφήνα, μτφ. κάθε τι δύσκολο στα παιχνίδια, στη δουλειά, στις καταστάσεις, *έχου ένα τσιβί, χρουστάου όλουν τον κόσμου*, αλλ. *τσιουβί*, [τουρ. ζίνι(=καρφί)].

τσιβί(ι), το· τσιμπούρι, παράσιτο του δέρματος των ζώων, που απορροφά αίμα και φουσκώνει, αλλ. *τσιμούρ(ι)*, [ζίμβιξ > υποκ. κιμβίκιον * > μσν. τσιβίκιν].

τσιβικόνου· ρ., *τσιβίκονα*, -*κουσα*, -*κόθκα*, *πανουγράφου*, φουσκώνω το λογαριασμό του χρεώστη, παραγεμίζω κάτι, όπως ένα σακί, μια σακούλα κλπ., *μι τσιβίκουσι πάλι ου μακάλ(η)ς*, [τσιβί(ι)].

τσιβίους, ο· ομαδ. *παιχν.* παρόμοιο με τα *μαγκακατσέλια*, με τη διαφορά ότι, αντί για *μάδα*, έριχναν *τόπκα*, για να ρίξουν τις κεραμίδες, στη Νιγρ. το *ιννιάπιτρου*, ο *τσιόβους*, δεσ και π., [τουρ. *cinata*(=φενγάλα), από το τρέξιμο των παιδιών].

τσιβρές, ο· τσεβρές, είδος υφάσματος ειδικό για κεντήματα, [τουρ. *zenre*].

τσιβόνου· ρ., *τσιβονα*, -*βουσα*, -*βώθκα*, γεμίζω, παραγεμίζω, γεμίζω κάτι πολύ, όπως το *τσιβί* γεμίζει την τρύπα, *την τσίβουσα (τ' βούζα μ')* = χόρτασα με το παραπάνω, *τσιβώθκι του κουφίν(ι)*, [τσιβί + κ. κατ. -ώνω].

τσιγαρίδης, οι· ό,τι απομένει μετά την αφαίρεση της *λίγδας* από τη χοιρινή *αζουγκιά*, αλλ. τα *τσιγαρίδια*, [τσιγαρίζου].

τσιγαρίζου· ρ., *τσιγάρζα*, -*ρσα*, -*ρίσ(η)κα*, τσιγαρίζω, [μσν. τσιγαρίζω].

τσιγγινές, ο· γύφτος, *α ρα τσιγγινέ-μιγγινέ* = α βρε παλιόγυφτε, [τουρ. *zingene*].

τσιγκέλ(ι), το· άγκιστρο για κρέμασμα, πολλά άγκιστρα μαζί για το μάζεμα του κουβά ή άλλων αντικειμένων που έπεφταν στο πηγάδι, *μι του τσιγκέλ(ι) τα βγάζ(ει) τα λόια τ'*, (πρμ. φρ. 94), [τουρ. *zengele*].

τσιγκιλάκ(ι), το· τσιγκελάκι, βελόνα με άγκιστρο για πλέξιμο δαντέλας, [τσιγκέλι].

τσιγκλα, η· διπλός λεπτός πήχυς με δόντια στις άκρες, που τέντωνε το υφαντό στον αργαλειό, δεσ *τίτα*, [λατ. *ungula*(=νύχι ζώων) > όξύ+οὔγγλα > ξύγγλα > τσίγκλα].

τσιγκλάου, -**ώ**· ρ., *τσιγκλούσα*, *τσιγκλισα*, *τσιγκλίσ(η)κα*, τσιμπώ με κάποιο όργανο ένα ζώο, ενοχλώ κάποιον με τσιμπιές ή και με λόγια, *μη τον τσιγκλάς, θα σι βαρέσ(ει)*, [τσιγκλα].

τσιγκλιαβους, -**β(η)**, -**βου**· λεπτός, αδύνατος, άσαρκος, αλλ. *τσέγκλιαβους*, [τσιγκλα + *-ιαβους*].

τσιγκούρα, η· κοκκινόχωμα, χωράφι με κοκκινόχωμα που έχει την ιδιότητα να σφίγγει μετά τη βροχή και να γίνεται πολύ σκληρό, να γίνεται *τούντζ(ι)*, [1. ** τουρ. *çin*(=πραγματικός) + τουρ. *kurü*(=ξηρός, σκληρός), 2. (Π.Κ.) τουρ. *çukur* (=

σκαμμένος λάκκος, κοίλωμα), επειδή από το χρώμα αυτό έκαναν χωματοληψίες για να πατώνουν ή για τα κεραμικά και ανοίγονταν σε πολλά σημεία μεγάλα κοιλώματα].

τσιγκους, ο· τσίγκος, ψευδάργυρος, τα *τσιγκίνα* = τα επιψευδαργυρωμένα ή τα εμαγιέ σκεύη του νοικοκυριού, [ιταλ. zinco].

τσιγκρίζου· δεξ *τσιουγκρίζου*.

τσιγρές, ο· το πρόσωπο, αλλ. *τζιγρές*, [τουρ. zehre(=πρόσωπο)].

-τσιθίκους, -τσιθικ(η)/-τσιθικια, -τσιθίκου· κατ. λ. τουρ. προέλ., που φανερώνει ιδιότητα, π.χ. *σουκακτσιθίκους, -τσιθικ(η), -τσιθίκου*, [τουρ. -τσις + -ίθικους].

τσικία, η· η όρθια θέση που έπαιρνε το *κουκαλάκ(ι)/κότσ(ι)* 1, όταν το έστριβαν στα παιχνίδια τους τα παιδιά, για τα ον. των πλευρών από το *κότσ(ι)* δεξ *κουκαλάκ(ι)*-παιχν. μικρών παιδιών, στο οποίο *έστριβαν ένα κότσ(ι)* και είχαν πρώτο στόχο να σταθεί όρθιο· ως παιχν. είχε διαδικασία βαθμολογίας, ανάλογη μ' αυτήν που υπήρχε στο αρχ. αστραγαλίζεϊν, (Χ.Α. σ. 178)· αλλ. *κουκαλάκια*, στη Νιγρ. *κότσ(ι)* 1, *ραμόνα*, δεξ και π., [1. **τουρ. ζικας(=ανυψωμένη βαθμίδα), αλλού είναι *τσίκας*, 2. τουρ. ζικαν(=αναρριχώμαι)].

τσικαντιά, τα· {-ντχιά}, φέτες από κακής ποιότητας καπνό, που έμπαιναν στην άκρη του δέματος από την πλευρά που είναι το *τσιούλι*, **[τουρ. ζικinti(=προσθήκη στο περιθώριο)].

τσικί, το· κανταριά, η κάθε καταγραφή από το ζύγισμα του καπνού, όσα ζυγίσματα γίνονταν τόσα *τσικιά* γράφονταν, [τουρ. ζεκί(=ζύγι, μονάδα για μέτρηση βάρους, περίπου 250Kg για το ζύγισμα καυσόξυλων ή (Π.Κ.) 300gr για το ζύγισμα μεταξιού].

τσικιντάνκους, -κ(η), -κου· χαρακτηρισμός άνδρα που είναι λεπτοφτιαγμένος και όλο κουνήματα, **[ζικίς (= αναχωρώ, αναπηδώ + ντάνκους, σε ελ. μετ. αυτός που φαίνεται σαν να ξεκινά για να χορέψει].

τσικίτ κιφαλής, ο· κεφαλάς, αγύριστο κεφάλι, ξεροκέφαλος, αυτός που δεν παίρνει από λόγια, δεξ *καπράμ κιφαλής*, [τουρ. ζικιτ(=τρύπα) + *κιφάλ(ι)*, αυτός που έχει τρύπιο κεφάλι, που είναι χωρίς μυαλό)].

τσικίτς(ι), το· ειδικό σφυρί για το ακόνισμα της *κουσάς*, τα *τσικίτσια* = το σφυρί με το αμόνι μαζί, [1. **αρχ. τύκος(=εργαλείο για κατεργασία λίθων), με τ > τς, δεξ *τσιουκάν(ι)*. 2. τουρ. ζεκίς (=σφυρί)].

τσικμές, ο· μαχαίρι που δίπλωνε, όπως το *τσικούδ(ι)* και άλλα, είχε όμως τη χειρολαβή του φτιαγμένη από κέρατο κατσίκας, (Νιγρ.), το *πριγιουνούδ(ι)*, (προσφ.), [τουρ. ζεκμε(=τράβηγμα, συρ-ταρωτός, από το δίπλωμά του)].

τσικμιντάνους, ο· επιδειξίας, φιγουρατζής, (Νιγρ.), **[συμφ. των λ. τουρ. ζικμα (=έτοιμος για έξω) + -dan, (οι κατ. dan/-den/-tan/-ten ως δεύτερα συνθ. δημιουργούν λ. ισότιμες με αντωνυμίες), σε ελ. μετ. αυτός που είναι έτοιμος για έξοδο].

τσικίνα, η· το αποτέλεσμα του *τσικνώνου*, μτφ. δύστροπη, οργισμένη γυναίκα, [ίσως αρχ. κνίσσα > μτγν. τσίκνα].

τσικνίλα, η· η μυρωδιά της *τσίκνας*.

τσικνώνου· ρ., *τσίκνουνα, -νουσα, -νόθκα*, τσικνώνω, τσικνίζω, καίω κάτι, όπως μαλλί και αναδίδεται η μυρωδιά της *τσίκνας*, *τσικνώθκαν τα φρύδια μ'*, *τσίκνουσι του φαί*, χρησ. και μτφ. όπως το *καίου*, π.χ. *τσίκνουσι του φτιρό τ'ς* = έγινε καπνός,

- έφυγε, πήρε δρόμο, (πρμ.φρ. 187)· δεσ και πρμ. φρ. 186, [τσίκνα].
- τσ(ι)κός, -τσ(ι)κιά, -τσ(ι)κό**· κατ. επιθ. που προέρχονται από ουσιαστικά, π.χ. αγωνία > *αγουντσ(ι)κός*.
- τσικουόδ(ι)**, το· μικρό μαχαίρι που διπλώνει, αλλ. *σκληβουμάχιρου*, δεσ *κλειδουμάχιρου*, *κουλουκουτρώντς*, *τσικμές*, [μσν. τσακίον].
- τσικουλατένιους, -νια, -νιου**· σοκολατένιος, μτφ. καλομαθημένος, αδύνατος, άσαρκος, [τσικουλάτου].
- τσικουλάτου**, το· σοκολάτα, αλλ. η *τσικουλάτα*, [ισπ. chocolate > σοκολάτα].
- τσ(ι)κούρα**, η· τσεκούρι, πέλεκυς, αλλ. το *τσ(ι)κούρ(ι)*, υποκ. το *τσ(ι)κουρούδ(ι)*, [λατ. securis > μσν. τσεκούριον].
- τσ(ι)κους, -τσ(ι)κ(η), -τσ(ι)κου**· -τσικός, κατ. παραγωγική, που δίνει στο άσυνθ. τη σημ. του μικρότερου, π.χ. 'μικρού-τσ(ι)κους, τρανού-τσ(ι)κους'.
- τσικούτια**, τα· φ. με φύλλα στρόγγυλα σαν βελόνες, κ. βούρλα, που αναπτύσσονται σε υγρά μέρη ή δίπλα σε στάσιμα νερά, γι αυτό παλιότερα υπήρχαν άφθονα στο *μιρά* και στη *βάλλα*, *Scripus lacustris*, ** [τουρ. ζικιτ(=πηγή)].
- τσικρίκ(ι)**, το· εργαλείο για κλώσιμο μαλλιού/νήματος· στο κλώσιμο ένας τροχός μετέδιδε πολλαπλασιαστικά την περιστροφική κίνησή του στο *αδράχτι(ι)*, μέσα από ένα νήμα-ιμάντα, δεσ *ρουδάν(ι)*· ο τροχός παλιότερα ήταν ένας απλός συμπαγής ξύλινος δίσκος με ένα αυλάκι στην περιφέρεια, που υποδέχονταν τη χορδή για την μετάδοση της κίνησης, αργότερα τον αποτελούσαν δυο μεταλλικά στεφάνια κατάλληλα στερεωμένα πάνω σε ξύλινη κατασκευή και η χορδή ακουμπούσε πάνω στα σκοινιά που έωναν τα στεφάνια· ήταν και παιχν. μικρών κοριτσιών με πηδήματα πάνω από εμπόδιο το οποίο δημιουργούσαν οι πατούσες και οι ανοιγμένες πιθαμές δυο κοριτσιών, αλλ. η *πθαμή*, οι *πθαμές*, δεσ και π., [τουρ. ζικρικ (=τροχός που γυρίζει)].
- τσίλα**, η· διάρροια, κόψιμο, *τουν έπιασι τσίλα*, [αρχ. τιλάω > μσν. τσιλῶ].
- τσιλαρίκα**, το· νερούλο κόπραιο ανθρώπου, δεσ δ.δ. 3. α', [τσίλα].
- τσιλέγκου**, το· πρόβατο ή βόδι με σπασμένο το ένα κέρατο, [τουρ. ζιλε(=δοκιμασία) + -κου, από το γεγονός ότι το σπάσιμο του κέρατου ήταν δοκιμασία].
- τσιλέξ**, ο· το νήμα ή το μαλλί όπως τυλιγόταν στο *τλιγάδ(ι)*, υποκ. το *τσιλιούδ(ι)*, [τουρ. ζιλε(=φιόγκος)].
- τσιλιάρς 1, -ρου, -ρκου**· αυτός που έχει συνέχεια *τσίλα*.
- τσιλιάρς 2**, ο· ο κήρυκας, ο ντελάλης, ο *ντιάλ(η)ς*· *κι τουν τσιλιάρη έβαζι κι τουν τσιλιάρη βάζει*, (Ν.Π.γ' τρ. 403.0), [τουρ. ζιlemek(=τραγουδώ με δυνατή φωνή)].
- τσιλιβήθρας**, ο· το αδύνατο παιδί, [τουρ. cihiz(=ισχνός)].
- τσιλικάκια**, τα· παιχν. με *τσιλίκ(ι)* και *τσ(ι)ουμάκ(ι)*, στο οποίο γινόταν συναγωνισμός ποιος θα χτυπούσε περισσότερες φορές το *τσιλίκ(ι)* χωρίς να πέσει κάτω, ενώ σε άλλη παραλλαγή του είχε και χτυπήματα με τα οποία απομάκρυναν το *τσιλίκ(ι)*· η δεύτερη παραλλαγή, που παρόμοιά της στη Νιγρ. ήταν το *τζίμ(ι)*, είχε ως ποινή για τους χαμένους την *καβάλα*, δεσ και π., [τσιλίκ(ι)].
- τσιλίκ(ι) 1**, το· κομμάτι ξύλου στο μέγεθος της πιθαμής, κομμένο λοξά στις άκρες, που είναι απαραίτητο στα παιχνίδια *τσιλίκ(ι)*-*τσιουμάκ(ι)*, *τσιλικάκια* κλπ., δεσ και π., [αρχ. ξύλον > ξυλίκι (Θεσσαλία και αλλού) **> *τσιλίκ(ι)*, δεσ και τουρ. ζελικ].
- τσιλίκ(ι) 2**, το· ανθεκτικό υλικό, μτφ. γεροφτιαγμένος άνθρωπος, [λατ. silex > γεν.

silicis, (Κ.Σ.)).

τσιλίκι(ι)-τσιουμάκ(ι)· παιχν. γνωστό με το κ. όνομα τσιλίκι, στη Νιγρ. λεγόταν και *τρώπα*, παρόμοιο παιχν. στην Τερπνή ήταν το *τόπ(ι)*, [*τσιλίκι(ι)* + *τσιουμάκ(ι)*].

τσιλιούδ(ι), το· μικρός *τσιλές*.

τσιμούρ(ι), το· τσιμπούρι, *αλλ. τσιβίκι(ι)*, [αρχ. κίμμυρος > κιμμύριον > μσν. τσιμπούριν].

τσιμπα, η· κάτι απειροελάχιστο, (Νιγρ.), δεσ *τσιουμπούδα*.

τσιμπέρ(ι), το· τσεμπέρι, καθημερινό κεφαλομάντιλο, το *σιαμούδ(ι)* που φορούσαν οι *φουστανούσις*, δεσ διαφορά με *σιαμί* και *κριπάκ(ι)*, [τουρ. *zember*].

τσιμπλα, η· η κ. σημ., πληθ. οι *τσιμπλις* = τα *μάτια* που αφήνουν στο κλάδεμα του αμπελιού, *σ' μία τ' βέργα αφήνουν δυο τσίμπλις*, δεσ *καβαλάρ(η)ς*, *μάτ(ι)*, *τσιούμπλα*, [αρχ. *σιπλή* > *τσιμπλιάζω* > μσν. *τσιμπλα*].

τσιμπλιάρς, -ρου, -ρκου· δεσ *τσιουμπλιάρς*, [*τσιμπλα* + *-άρς*].

τσιμπούδα, η· στη Νιγρίτα η *τσιουμπούδα*.

τσιμπούσ(ι), το· φαγοπότι, γλέντι, [ίσως αρχ. συμπόσιον > τουρ. *cümbüs*].

τσιμπράγκαλα, τα· μικροαντικείμενα του νοικοκυριού, **[τουρ. *çip*(=μικρό) + τουρ. *pranga*(=φρένα), σε ελ. μετ. μικροεμπόδια].

τσίνα, η· γυναίκα δύστροπη, *οργισμένη*, δεσ πρμ. φρ. 17, υποκ. η *τσινούδα*, [αρχ. *τινάσσω* > ... > μσν. *τσινῶ*].

τσινέκ(ι), το· γνάθος, πηγούνι, υποκ. το *τσινικούδ(ι)*· το υποκ. χρησ. μτφ. όπως στην κ. το στόμα, *έχ(ει) τσινικούδ(ι) φτος ...* = *έχει ένα στόμα αυτός που δεν σταματά, που γκρινιάζει συνέχεια, που αντιμιλά, κλπ.*, δεσ *τσινές*, [τουρ. *çenek*(=σαγόني)].

τσινές, ο· το *τσινέκ(ι)*, η λ. χρησ. μτφ., με τη σημ. της ιδιότητας αυτού που που με την παραμικρή αιτία λέει πολλά, που αντιμιλά εύκολα, που κατηγορεί ασταμάτητα, όπως η λ. *τσινικούδ(ι)* ή στην κ. η λ. στόμα, *έχ(ει) έναν τσινέ αυτός, να σι φλάξ(ει) Θιός*, δεσ *τσινέκ(ι)*, **[*τσινέκ(ι)*].

τσινούδ(ι), το· δύστροπο κορίτσι, υποκ. της λ. *τσίνα*.

τσιντσιλουφίτς, ο· παιχνίδι δυο ομάδων για την ανεύρεση μιας μικρής κεραμίδας που έδινε στους τυχερούς τη χαρά της *καβάλας*, *αλλ. ο τζιντζιλουφίτς*, [από τη χωρίς νόημα λ. *τσιντσιλουφίτς*, που φώναζαν τα παιδιά όταν εύρισκαν την κεραμίδα].

τσιντσιόν(ι), το· είδος πουλιού, σπίνος, τσόνη, *Fringila coelebs*, *αλλ. διαβουλούδ(ι)*, *κοκκινουλαίμς*, **[ηχοπ. λ.].

τσιντσ(ι)φιά, η· στη Νιγρ. η *μουσχοτυιά*, οι καρποί της τα *τσίντσ(ι)φα*, [τουρ. *cins* (=γεννώ) + τουρ. *cife*(=αηδής)].

τσίντσ(ι)φους, ο· πίεση με το δάχτυλο στον κώλο, (Νιγρ.), *τσίντσ(ι)φους κι καμπάρ(ι)*, [*τσίντσ(ι)φα*].

τσιόβους, ο· παιχν. για μικρά παιδιά που ήταν συναγωνισμός ευστοχίας στο ρίξιμο μιας *μάδας*, στη Νιγρ. και ο *τσιίβους*, [*τσιίβους*].

τσιόκους· το *τσιουκάν(ι)*, *φέρι τον τσιόκου να κουπανίσουμι του γνι*· όρθιος, *τσιόκους στου πουδάρ(ι)* = όρθιος στο πόδι, **[*τσιουκάν(ι)*].

τσιόκσα· ρ., γνωστό μόνο στον αόρ. αδυνάτισα, κατέρρευσα, η υγεία μου χειροτέρεψε, **[συμφ. των λ. τουρ. *çok*(=πολύ) + *τσάκσα*].

τσιόκσεϊ· χρησ. ως επίρρ., πολύ πράγμα, πολύ περιέργο, [τουρ. *çok* (=πολύ) + τουρ. *şey*(=πράγμα)].

- τσιόμπανους**, ο· τσομπάνης, βοσκός, [μεγεθ. της λ. *τσιουμπάν(η)ς*].
- τσιόνα**, η· η γυναίκα που λέει πολλά, που *τσιανίζ(ει)* συνέχεια, [*τσίνα*].
- τσιοκς**, ο· αυτός που *τσιόκσι*, που η υγεία του χειροτέρεψε, αυτός που *κιούτσιμ/κιότσιμ*, [*τσιόκσα*].
- τσιόπ(ι)**, το· {-ιό-}, κλήρωση, στα παιχνίδια και αλλού, με το τράβηγμα ενός από πολλά μικρά και άνισα κομμάτια άχυρου ή κλωναράκια σκούπας, *τράβηξαν τσιόπ(ι) για τα χουράφια*, [τουρ. ζορ(=άχυρο, σκουπίδι από μικρό κομμάτι φυτού)].
- τσιόρτσιοπ(ι)**, το· {-ιό,-ιο-}, η συγγνώμη στα παιχνίδια με τις μπίλιες, που λεγόταν όταν ένα παιδί ήθελε να διευκολυνθεί, να ακυρώσει μια προσπάθειά του ή και να καθαρίσει την περιοχή του παιχνιδιού του από εμπόδια, *τσιόρτσιοπ(ι) να πά(ει) άμα βαρέσ(ει)* = αν χτυπήσει η μπίλια μου κάπου τότε να ξαναρίζω, **[τουρ. ζερ-ζερ(=εξαπατώ, αψιμαχία, σκουπίδια)].
- τσιότρα**, η· το *ντουλάπ(ι)* του καφέ, (Νιγρ.), [αρχ. κοτύλη > ιταλ. ciotola > ρουμ. ciutura > τουρ. ζοτρα].
- τσιουβάλ(ι)**, το· τσουβάλι, [τουρ. ζυval > μsn. τσούβαλος].
- τσιουβαλιάζου**· ρ., *τσιουβάλιαζα*, -σα, -σ(η)κα, συσκευάζω σε *τσιουβάλια*.
- τσιουβαλουδρομιά**, η· το γνωστό παιχν.-αγώνισμα της τσουβαλοδρομιάς, [*τσιου-βάλ(ι) + δρόμους*].
- τσιουβί**, το· το *τσιβί*.
- τσιου γιαζίκ**· αλλ. το *τιου γιαζίκ*.
- τσιούγκα**, η· το πρήξιμο στο κεφάλι από χτύπημα, μεμονωμένος λόφος σε επίπεδη επιφάνεια, **[*τσιουγκρίζου*].
- τσιουγκάρ(ι)**, το· κορυφή λόφου, [*τσιούγκα + -άρ(ι)*].
- τσιουγκρίζου**· ρ., *τσιούγκριζα*, -σα, -σκα, τσουγκρίζω, κτυπώ το πασχαλιάτικο αβγό με άλλο μετά την Ανάσταση, κτυπώ το ποτήρι μου με κάποιου άλλου για ευχές, διαταρράσσω τις σχέσεις μου με κάποιον, *τα τσιούγκρισς πάλι μι του Γιώργη*, αλλ. *τσιγκρίζου*, [αρχ. συγκρούω > συγκρω > συγκρίζω > τσουγκρίζω].
- τσιουγλάν(ι)**, το· τσογλάνι, αλήτης, παλιόπαιδο, [τουρ. ις oglan > τουρ. ζογlan].
- τσιούγξ(ι)**· φωνή για το σταμάτημα του γάιδαρου, αλλ. *ούγξ(ι)*.
- τσιουκάλ(ι)**, το· πήλινο δοχείο σε σχήμα *βυτίνας*, όχι χύτρας, και μέγεθος μικρότερο από τη *βυτινούδα*, υποκ. το *τσιουκαλούδ(ι)*, [ιταλ. zucca > μsn. τσουνάλιν].
- τσιουκανάου**· ρ., παρ. *τσιουκανούσα*, για λοιπά δεξ *τσιουκανίζου*.
- τσιουκάν(ι)**, το· τσουκάνι, σφυρί για ακόνισμα μεγάλων κοπτικών εργαλείων, όπως *γνι*, *κουσσά*, *σκαλτστήρ(ι)* κλπ., [αρχ. τυκάνη(=κόπανος, ξύλινο σφυρί, με τ > τσ και υ > ου)].
- τσιουκανίζου**· ρ., *τσιουκάνζα /-ντζα*, -νσα /-ντσα, -νίσ(η)κα, ακονίζω χτυπώντας με το *τσιουκάν(ι)*, μτφ. χτυπώ κάποιον, *τσιουκάντσαμι ένα λαγό*, [*τσιουκάν(ι)*].
- τσιουκαντάρ(η)ς**, ο· καβγατζής, φιλονίκος, [τουρ. ζυhadar(=υπάλληλος του Σουλτάνου)].
- τσιουκάντζμα**, το· η ενέργεια των ρ. *τσιουκανίζου*, *τσιουκανάου*.
- τσιουκλούκ(ι)**, το· πλήθος από μικροαντικείμενα ή από ανθρώπους, [τουρ. ζοκluk (=πλήθος, όχλος)].
- τσιουλάκς**, ο· ο μονόχειρας, ο κουλός, [τουρ. ζοlak].
- τσιούλας**, ο· χρησ. μόνο στη φρ. *τσιούλας κι ματσιούλας*, *ήταν κει τσιούλας κι μα-*

- τσιούλας* = ήταν και όποιος νάναι, κάθε κακοντυμένος και νηστικός χωρίς επιλογή, ****[τσιούλ(ι)**, σε ελ. μετ. κακοντυμένος, όπως ο ντυμένος με *τσιούλια*].
- τσιούλ(ι)**, το· στρωσίδι για το πάτωμα φτιαγμένο από γιδότριχα, ύφασμα συνήθως κανάβινο (από τσουβάλια) με το οποίο δένουν τα δέματα του καπνού, [τουρ. ζυλ (=κακοφτιαγμένο ύφασμα) > μσν. τσουλίβ].
- τσιουλιάζου**· ρ., *τσιούλιαζα*, -σα, ντύνω με *τσιούλ(ι)* ένα ζώο, για να μη κρυώνει τον χειμώνα· *βάζω* το *τσιούλ(ι)* σε ένα δέμα καπνού, [*τσιούλ(ι)* + *-ιάζου*].
- τσιουλτάρ(ι)**, το· ένα κομμάτι πανί, με το οποίο σκέπαζαν τη βελόνα του καπνού στο *μπούρλιασμα*, για να μη λερώνονται από την *πικράδα*, [τουρ. *zultar*(=επικάλυμμα στο σαμάρι)].
- τσιουμ**· νηπ. λ. για το τσίμπημα, δεσ δ.δ. 3. α', [*τσιουμπάου*].
- τσιουμάκ(ι)**, το· κοντό ραβδί για παιχνίδια ή και για άλλες χρήσεις, [τουρ. *zomak*].
- τσιουμακιά**, η· χτύπημα με *τσιουμάκ(ι)*.
- τσιουμπάν(η)ς**, ο· τσομπάνης, πληθ. οι *τσιουμπανοί*, οι *τσιουμπαναροί*, υποκ. το *τσιουμπανούδ(ι)*, μεγεθ. ο *τσιόμπανους*, αλλ. ο *τσιουμπάντς*, δεσ αίν. 4, [τουρ. *zoban*].
- τσιουμπανίτκους, -κ(η), -κου**· ποιμενικός, *τσιουμπανίτκου σκλι*, [*τσιουμπάν(η)ς*].
- τσιουμπανόσκλου**, το· τσομπανόσκυλο, [*τσιουμπάν(η)ς* + *σκλι*].
- τσιουμπανού**, η· γυναίκα κτηνοτρόφου, γυναίκα βοσκό, πληθ. οι *τσιουμπανούσις*, [*τσιουμπάν(η)ς*].
- τσιουμπάου, -ώ**· ρ., *τσιουμπούσα*, *τσιούμπσα*, *τσιουμπήθκα*, *τσιμπώ* με τα χέρια, όχι με μυτερό εργαλείο, δεσ πρμ. 17, [αρχ. *έμπις* (=σκνίπα) > *έμπίζω* > μσν. *τσιμπώ*].
- τσιουμπιδ(ι)**, το· *τσιμπίδα*, *μασιά*, *πυράγρα*, δεσ πρμ. 16, ξύλο της στέγης, που τοποθετείται κάθετα στις *μαχιές*, [*τσιουμπάου*].
- τσιούμπλα**, η· η *τίμπλα*, αλλά μόνο με την κ. σημασία της, [*τίμπλα*].
- τσιουμπλιάρς, -ρου, -ρκου**· αυτός που έχει διαρκώς *τσιούμπλις*, [*τσιούμπλα*].
- τσιούμπμα**, το· {*τσιούμ-πμα*}, τσίμπημα, [*τσιουμπάου*].
- τσιουμπούδα**, η· ποσότητα όση μπορεί να πιάσει κανείς *τσιουμπώντας* με το δείκτη και τον αντίχειρα, μτφ. γενικά ελάχιστα μικρή ποσότητα, *σ(ι) αγαπώ μια τσιουμπούδα*, [*τσιουμπάου*].
- τσιουμπούκ(ι)**, το· *τσιμπούκι*, δεσ πρμ. 10, [τουρ. *zubuk*].
- τσιουμπουλόι**, το· μάζεμα των σταφυλιών που έμειναν στα κλήματα μετά τον τρύγο, αλλ. το *τσιουμπουρλόι*, στη Νιγρ. το *τσαμπουρλόι*, [*τσιουμπάου* + *-λόι*].
- τσιουμπτιά**, η· {*τσιουμ-πτιά*}, *τσιμπτιά*, τσίμπημα, αλλ. η *τσιουμτιά*, [*τσιουμπάου*].
- τσιουμ τσιουμ του λιφτό**· 1. παιχν. για μικρά παιδιά, για την άσκηση της προσοχής τους, με την αντιστοίχιση κάθε συλλαβής από το ομώνυμο τραγούδι στα δάχτυλα ενός παιδιού, στη Νιγρ. *τσιμ τσιμ το 'να του*, δεσ δημ. τρ. 16 γ'. 1 και π., 2. λάχνισμα για κλήρωση σε ομαδικά παιχνίδια.
- τσιούντα**, τα· ρεζίλεματα γενικά, στη Νιγρ. και *τζιούντα*, δεσ και *νάμνια*, ****[** αρχ. ουσ. *κοντὸς* (=κοντάρι) > τουρ. *cunda*(=τέλος του ιστού, κορυφή), από το γεγονός ότι βγαίνουν στην επιφάνεια και δεν κρύβονται όσα γίνονται].
- τσιουπ**· επίρρ., αμέσως, *κει που έτροναμι*, *τσιουπ μας κουμπαριάσ(η)καν*, [τουρ. *cup* (=αμέσως)].
- τσιούπα**, η· η προβατίνα με πολύ κοντά αυτιά, αλλ. η *τίπου*, [αλβ. *tsupa* (= κορίτσι,

- νέα κοπέλα), με τη σημ. του μικρού, δεσ και *τσιούπρα* (< αλβ. *tšuprë*)].
- τσιούπ(ι)**, το· 1. το *ψίκ(ι)* του γάμου, *στου σαμπαϊ μαζεύουνταν όλου του τσιούπ(ι)*, 2. όρος για το *παμπόρ(ι)*, *του παμπόρ(ι) έκανι τσιούπ(ι)* = πήγε πιο ψηλά από όλα, κυριολεκτικά το *παμπόρ(ι)* έκανε *ξυλάκ(ι)*, δηλαδή απλώθηκε όλο *του κνάπ(ι)* μέχρι το ξύλο του *ντουρά*, [τουρ. *çör*(= σαβούρα, ξυλάκι)].
- τσιουπλάκ(η)ς**, ο· φαλακρός, φτωχός, ενδεής, άφραγκος, [τουρ. *çiplak*(=γυμνός)].
- τσιούπρα**, η· τσούπρα, χαϊδ. το μικρό κορίτσι, [αλβ. *tšuprë*].
- τσιουπρουβύζου**, η· η προβατίνα με μικρές ρώγες, [*τσιούπρα/τσιούπα* + *βυζί*(δεσ *βζι*)].
- τσιουράκ(ι)**, το· σκουλαρίκι, θηλή που κρέμεται στο λαιμό ορισμένων κατσικιών, *τσιουράκια* ήταν και οι χάρτινες φούντες που κρεμούσαν στα παμπόρια για ισοροπία ή για διακόσμηση, αλλ. το *τσιουράκ(ι)*, [τουρ. *çurak*(=σκουλαρίκι)].
- τσιουράπ(ι)**, το· τσουράπι, κοντή μάλλινη κάλτσα, [τουρ. *çorap*].
- τσιουράπου**, η· η κακοντυμένη γυναίκα, [*τσιουράπ(ι)*].
- τσιουρμπάς**, ο· τσορμπάς, ζουμερό φαγητό, σούπα, δεσ δ.δ. 3. β', [τουρ. *çorba* (= σούπα)].
- τσιουρμπατζής**, ο· πλούσιος, αυτός που είχε πολλά χωράφια, δεσ δ.δ. 3. β'. [*τσιουρμπάς* + *-τζής*].
- τσιούρνα**, η· σωλήνα από την οποία ρέει νερό, υποκ. η *τσιουρνούδα*, (Τερπ.), δεσ και το *τσιουρνούδ(ι)*, (Νιγρ.), [*τσιαρ-τσιουρ*].
- τσιουρνούδ(ι)**, το· μικρή τσιούρνα, ειδικότερα η λεπτή σωλήνα σε σχήμα γωνίας που προσαρμοζόταν στο ποτιστήρι για το πότισμα των φυτών του καπνού στην καπνοφυτεία, αλλ. η *τσιουρνιούδα*, το *πουτσινιάρ(ι)*, (Νιγρ.), [*τσιούρνα* + *-ούδ(ι)*].
- τσιους**· αλλ. η κατ. *-τζιους*, δεσ *κ(ι')ρτζιους/κ(ι')ρτσιους*.
- τσιούσκα**, η· μικρή στρόγγυλη καυτερή πιπεριά, [τουρ. *cuş*(=ερεθιστικός) + *-κα*, σλ. *çuška* (=πιπεριά)].
- τσιουσμές**, ο· βρύση, (προσφ.), [τουρ. *çeşme*(=βρύση)].
- τσιούστρα**, η· είδος μυρμηγκιού που ζει πάνω στα δέντρα και τσιμπά ενοχλητικά, μτφ. η κακόγλωσση γυναίκα, αυτή που ενοχλεί με τη συμπεριφορά της γενικά, **[τουρ. *cuş*(ερεθιστικός) + κ. κατ. *-τρα*].
- τσιουτσέκ(ι)**, το· 1. παιδί, δεσ *τσιτσέκ(ι)*. 2. πέος, [*τσιτσέκ(ι)*].
- τσιουτσιούλα**, η· το γέμισμα πάνω από τα χείλη του κοφινιού, *κουφίνια μι τσιουτσιούλις*· στη Νιγρ. παιχν. μικρών παιδιών, στο οποίο έβαζαν ένα κουμπί πάνω σε μικρό σωρό από υγρό χώμα και στη συνέχεια αφαιρούσαν το χώμα, προσπαθώντας να μην πέφτει το κουμπί· δεσ *κουμούλα*, [1. **λατ. *cucula*, 2. βάλκ. λ., αρωμ. *čiučiučičä*, βουλ. *čuču*].
- τσιουτσιουλιάνους**, ο· τσουτσιουλιάνος, πουλί με λοφίο στο κεφάλι, κ. κατσοουλιάνος, κατσοουλιέρης, Κορυδαλλός ο λοφιοφόρος, [*τσιουτσιούλα*].
- τσιουτσιουλώνου**· ρ., *τσιουτσιούλουνα*, *-λουσα*, κάνω *τσιουτσιούλα*, στα *ούτσια* δεν *τσιουτσιουλώνουμι τα κουφίνια*, [*τσιουτσιούλα*].
- τσιουτσιουλίγκα**, η· μεγάλη *τσιουτσιούλα*.
- τσιούφνα**, η· άηχος πορδή, αλλ. *πούφνα*, δεσ και *τζούφνα*, **[τουρ. *cife*(=αηδιαστικός)].
- τσιουφνιάρς, -ρου, -ρκου**· αυτός που κάνει *τσιούφνις*, μτφ. ο αδύνατος, ο άσαρκος,

- πληθ. *τσιουφνιαροί/τσιουφνιάρδεις, τσιουφνιαρούσις, [τσιούφνα]*.
- τσιουφνίζου-** ρ., *τσιούφνιζα, -σα*, κλάνω κρυφά χωρίς να ακούγεται, κάνω *τσιούφνις*, αλλ. *πουφνίζου, τζουφνίζου, [τσιούφνα]*.
- τσιόφλι(ι)**, το· τσόφλι, κυρίως το τσόφλι του αβγού, [δες *τσέφλι(ι)*].
- τσιπιριάκουσ**, ο· μονάδα μήκους, η μέγιστη απόσταση ανάμεσα στα άκρα του αντίχειρα και του δείκτη, η μικρή πιθαμή, κ. φουρκί. Είναι κατάλοιπο του αρχαίου ελληνικού μετρικού συστήματος, που διασώθηκε ως πρόχειρη μονάδα μήκους, κυρίως στα παιχνίδια (αρχ. λιχάς, Κ.Σ.). Άλλες μονάδες που διασώθηκαν είναι η *ουργιά*, η *πήχη(η)*, η *πιθαμή* και το *δάχλου*, **[τουρ. *çip*(=λίγος)/ + *irak*(=μακράν), σε ελ. μετ. λίγο μακρύνς].
- τσιπκέν(ι)**, το· είδος ζακέτας με μανίκια που μπορούσαν να ανοίγουν από την εσωτερική πλευρά και να αφήνουν ελεύθερα τα χέρια, αλλ. *τσιπχέν(ι)*, [τουρ. *çerken*].
- τσιπού**, η· αλλ. η *τσιούπα*, [τουρ. *çip*(=λίγος), δες *τσιπιριάκουσ*].
- τσιπουκάρδου**, το· μικρό καρύδι με λεπτή φλούδα, αυτό που δε χωρίζεται η ψύχα του, μτφ. το αδύναμο, το άσαρκο παιδί, [μσν. *τσίπα* + *καρύδι*(< αρχ. *κάρουον*)].
- τσίπρα**, τα· τσίπουρα, υπόλειμμα των σταφυλιών με *τσάμπρα* και κρασί, μετά την παραλαβή του κρασιού, που αποτελεί πρώτη ύλη για την παραγωγή του *τσίπρου*.
- τσιπριάρς, -ρου, -ρκου**· αυτός που έχει *τσέπρις*, [*τσέπρις*].
- τσιίπρου**, το· τσίπουρο, η φλούδα από τη ρόγα του σταφυλιού, το απόσταγμα από τα *τσίπρα*, [μσν. *τσίπουρον*].
- τσιπρόχουμα**, το· χώμα που προκύπτει όταν σαπίζουν με τον καιρό τα *τσίπρα*· το χρησιμοποιούσαν παλιότερα για λίπανση στα λουλούδια, [*τσίπρου* + αρχ. *χώμα*].
- τσιπτσικούδ(ι)**, το· είδος μικρού κίτρινου πουλιού, **[τουρ. *çip*(=λίγος, μικρός) + τουρ. *-cik*(=δίνει τη σημ. του πολύ αγαπητού, του μικρού)].
- τσιρ**· δες *τσιρ-τσιρ*.
- τσιρζμα**, το· τσίριγμα, τσιρίδα, διαπεραστική κραυγή, [*τσιρίζου*].
- τσιρίζου-** ρ., *τσίρζα, τσίριζα*, τσιρίζω, [αρχ. *συρζίω* > *τσυρζίω*].
- τσιρί μπιρί**· επίρρ., άσκοπα, χωρίς αιτία, *τζιάμπα κι βιρισέ*, [*τσιρ* + τουρ. *bir*(=με τέτοιο τρόπο)].
- τσίρκα**, η· αλλ. το *τσιρόν(ι)*, **[*τσίρους* + *-κα*].
- τσιρκέζ(ι)κουσ, -κ(η), -κου**· αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στους *τσιρκιζάδεις*, *τσιρκέζ(ι)κα* = γειτονιά όπου μένουν οι *τσιρκιζάδεις*, [*τσιρκέζους*].
- τσιρκέζους, -ζα**· τσερκέζος, πληθ. *τσιρκιζάδεις/-κέζδεις*, [τουρ. *çerkez* (=κιρκάσιος)].
- τσιρλα**, η· διάρροια, υδαρές αποπότημα, [αρχ. *τιλάω* > μσν. *τσιλῶ* > *τσιρλώ*, με ανάπτυξη του ρ].
- τσίρλιαβους, -β(η), -βου**· αδύνατος, άσαρκος, εξασθετισμένος, δες και *τζίρλιαβους*.
- τσιρλιακός**, ο· έντονη *τσίρλα*, μ' *έπιασι τσιρλιακός*, αλλ. ο *τσιαρλιακός*, ο *τσιαρλιακός*, [*τσίρλα*].
- τσιρόν(ι)**, το· μικρό ψάρι του γλυκού νερού, μικρότερο από *σαρδέλα*, υποκ. το *τσιρουνούδ(ι)*, κ. *τσίρκα*, τα *τσιρόνια* στον φούρνο, *μι σκόρδου κι ζίδ(ι)*, *είνι καλός μίζες για ρακί*· στην κ. γλώσσα *τσιρόν(ι)* είναι το ψάρι *Rutilus rutilus*, που στην Τερπνή και στη Νιγρίτα λέγεται *παπαδούδα*, [*τσίρους* > *τσιρόν(ι)*, όπως *γλάρος* > *γλαρόνι*].
- τσιρουκουπάου, -ώ** ρ., *τσιρουκουπούσα, -κόψα*, τσιρίζω δυνατά, [*τσιρίζου* + *-κου-*

πάου].

τσιρουμαχάου, -ώ· ρ., -μαχούσα, -μάχσα, τσιρίζω δυνατά, [τσιρίζου + -μαχάου].

τσιρουνάδης, οι· περιπ. οι Σαρπουβνοί, επειδή προτιμούσαν για ψάρια τα τσιρόνια, αντί τα γριβάδια ή τα αχέλια, που προτιμούσαν οι Νιγριτινοί, [τσιρόν(ι)].

τσιρουπούλι(ι), το· μικρό πουλί, [τσιρούς + πουλί(δες πλι)].

τσιρούς, ο· αδύνατος, άσαρκος, [ίσως αρχ. κηρίς > μσν. τσίρος(=λιπόσαρκος)].

τσιρούτκου, -τκ(η), -τκου· ο τσιρούτς, τσιρούτκου ήταν του έρμου του κνάπ(ι) κι κόπκι, δεσ πρμ. 166, [τσιρούς + -τκους].

τσιρούντς, -τιά{-ιά}, -τό· αυτός που τσιρών(ει), τσιρουτιά βέργα, [τσιρόνου].

τσιρούτς, -τσα· λεπτός, αδύνατος, [1. **τσιρούς + -τς, 2. (Π.Κ.) τουρ. zürük(=αδύνατος, καχεκτικός, σάπιος, χαλασμένος)].

τσιρούτσα· αδυνάτισα, μόνο τύποι με σημ. αόρ. είναι γνωστοί, τσιρούτσι του κνάπ(ι) κι κόπκι, [τσιρούτς].

τσιρτσιβές, ο· η κάσα της πόρτας ή του παράθυρου, [τουρ. çerçeve].

τσιρ-τσιρ· αποδίδει τον ήχο του λαδιού στο τηγάνισμα και τις φωνές από τα μικρά πουλιά, τα τσιροπούλια, δεσ πρμ. 374, [ηχοπ. λ.].

τσιρτσιρίζου· ρ., τσιρτσιρίζα, -ρσα, τσιρτσιρίζω, παράγω ήχο όπως όταν καίγεται το κρέας στο λάδι ή όπως το καντήλι όταν τελειώνει το λάδι του· όταν σώνιτι του λάδ(ι) του καντήλ(ι) τσιρτσιρίζ(ει), [τσιρ-τσιρ].

τσιρώνου· ρ., τσίρουνα, -ρουσα, -ρώθκα, χτυπώ κάποιον με λεπτή βέργα ή με καμτασί(ι) παράγοντας χαρακτηριστικό ήχο, ουσ. το τσίρουμα, [αρχ. συρίζω > τσιρίζω ** > τσιρ(ίζω) + -ώνω].

τσισί(ι), το· λ. της νηπ. διαλέκτου για το κατούρημα, το ούρο, δεσ πρμ. φρ. 78, ** [ηχοπ. λ.].

τσιίτα, η· αρθρωτό έλασμα ειδικό για το τέντωμα, το τσίτουμα, του υφαντού πάνω στον αργαλειό, δεσ και τσίγκλα, [αρχ. σήθω > σήτα > μσν. τσήτα/τσιίτα(=ξύλο με το οποίο κρατιέται κάτι τεντωμένο)].

τσιτάκ(ι), το· παιδί έξυπνο, που είναι πάντα σε θέση να κάνει κάθε εργασία, [τσιίτα].

τσιίτ(ι), το· είδος υφάσματος, [αγγλ. city].

τσιίτουμα, το· τέντωμα επιφάνειας, γενικός το τέντωμα, του πανί θέλ(ει) τσίτουμα, [τσιτώνου].

τσιτουμένους, -ν(η), -νου· δεσ τσιτώνου, δεσ αίν. 26 και 42.

τ'ς ιτρείς πέτρα· δεσ 'τ'ς τρεις πέτρα.

τσιτσέκ(ι), το· ζισκουμένον μικρό παιδί, αγόρι ή κορίτσι, δεσ τσιουτέκ(ι), [τουρ. çizək(=άνθος, όργανο αναπαραγωγής)].

τσιτσιί, το· το κρέας στη νηπ. γλώσσα, να λιλί δο μ' τσιτσιί, [αρχ. τιτθίον(=μαστός) > τσιτσιί].

τσιτσιιδους, -δ(η), -δου· ολόγυμνος, [τσιτσιί].

τσιτσιέλ(ι), το· {-τσιέ-}, πολύ αρμυρό, του φαϊ γίνκι τσιτσιέλ(ι), **[τσιτσιί + -έλ(ι), από το γεγονός ότι το συνηθισμένο κρέας (τσιτσιί) ήταν παλιότερα το παστό χοιρινό, που ήταν πολύ αρμυρό].

τσιτσιίνα, η· κοκκίνισμα δέρματος από έγκαυμα, σύγκαμμα ή άλλη αιτία, [τσιτσιί].

τσιτσινιάζου· ρ., τσιτσινιάζα, -σα, γίνομαι τσιτσιίνα, γίνκις 'π' τουν ήλιου σα τσιτσινιάσμένους κώλους, ουσ. τσιτσινιάσμα, [τσιτσιίνα].

- τσιτσιού**, το· το πέος, (προσφ.), [δες *τσιουτσέκι(ι)*].
- τσιτώνου**· ρ., *τσίτουνα*, *-τουσα*, *-τώθκα*, τσιτώνω, τεντώνω, *την τσίτουσι πάλι φτος* = την τέντωσε, τη γέμισε πάλι την κοιλιά του αυτός, *μτχ. τσιτουμένους*, *-ν(η)*, *-νου*, [αρχ. σήθω(=κοσκινίζω) > σήτα > μσν. τσήτα > τσητώνω].
- τσιφνάκι(ι)**, το· ποτήρι, (προσφ.), ****[τουρ. şeffaf(=διαφανής, κρυστάλλινος)]**.
- τσιφούτς**, ο· τσιφούτης, ο σπαγγοραμμένος, [τουρ. çifit(=Εβραίος)].
- τσιφτσής**, ο· ο γεωργός που οργώνει ξένα χωράφια με αμοιβή, *αλλ. τσιφτζής*, [αρχ. ζεύγγυμι > ζευκτσής, (Κ.Σ.) > τουρ. çiftçi(= αγρότης, ζευγολάτης)].
- τσαλούδια**, τα· τα *τσιουκάλια*, *παιχν.* με δυο ομάδες κοριτσιών διαφορετικής ηλικίας, [*τσιουκάλ(ι)*].
- τσούδης, -τσούδα, -τσούδ(ι)**· *κατ. υποκ., π.χ. τσαγκρατσούδης, καρουτσούδα, καρουτσούδ(ι)*.
- τσουράκι(ι)**, το· *αλλ. το τσιουράκι(ι), τσουράκια κριμνούμι κι στου παμπόρ(ι)*.
- τσουμπουρλό(ι)**, το· *δες τσιουμπουλό(ι)*.
- τσουμτσουλουμτός, -τιά{-τια}, -τό**· ο *τσουτσουλουμτός*.
- τσούρλους**, ο· βουζούνι, μικρό απόστημα, *υποκ. το τσουρλούδ(ι)*, [λατ. trulla > μσν. τρούλλος > μσν. τούρλα(=στρογγυλό ύψωμα)].
- τσουτσουλουμτός, -τιά{-ια}, -τό**· αυτός που έχει σχήμα αβγού, ο μακρουλός, *τσουτσουλουμτό κιφάλ(ι)* = το μακρουλό κεφάλι, *αλλ. τσουτσουλουμπτός, τσουτσουρουμπτός, τσουμτσουλουμτός, σουσουλουμτός*, στη Νιγρ. και *σουρλουμτός, τσουμτσουρουμτός, **[τσιουτσιούλα]*.
- τσουτσούνα**, η· στη νηπ. διάλ. το ανδρικό μόριο, [δες *τσουτσουρίκα*].
- τσουτσουρίκα**, η· μακρουλό βρασμένο αβγό, βαμμένο με διάφορα σχέδια, που το Πάσχα το χάριζαν στα παιδιά, [*τσουτσουρουμτός + -ίκα*].
- τσουτσουρουμπτός**· ο *τσουτσουλουμτός*.
- τσούτσους**, ο· ο κομπσούμενος, αυτός που του αρέσει το κομπσό ντύσιμο, [τουρ. cüzi (=ασήμαντος)].
- τ'ς τρεις πέτρα**· *παιχν.* δύο ομάδων, στο οποίο κάθε ομάδα είχε από τρία έως πέντε παιδιά και προσπαθούσε με πέτρες-βολίδες να ρίξει τις στημένες πέτρες-στόχους της άλλης ομάδας, *αλλ. τ'ς ιτρείς πέτρα*, αλλού τα *ρούμπαλα* (Λ. Ελ.), οι καλογριές· στον εφεδρισμό (δες Χ.Λ. σ. 262), περιγράφεται μια παραλλαγή του παιχνιδιού, στο οποίο γινόταν διαγωνισμός μεταξύ δύο παιχτών που έριχναν τις βολές τους σε μια πέτρα με το όνομα δίορος· *δες και π., [φρ. στις τρεις η πέτρα, **ρούμπαλα = Ελληνόπουλα (< τουρ. rum = Έλληνας + bala = παιδί)]*.
- τυραννάου**, **-ώ**· ρ., *τυραννούσα, τυράνσα/-ντσα, τυραννήσ(η)κα/-νήθκα*, τυραννώ, ως παθ. *τυραννιούμι/-νιέμι* = υποφέρω, παιδεύομαι, [τυραννέω > αρχ. τυραννώ].
- τυράννια**, η· παιδεμός, ταιλαιπωρία, [*τυραννάου*].
- τυραννίζου**· ρ., *παρ. τυράντζα/-ντζα*, για λοιπά *δες τυραννάου*.
- τυρόπτα**, η· τυρόπιτα, [δες *πίτα*].
- τυχαίνου**· ρ., *τύχια*, *έτυχα/έτ(υ)χα*, τυχαίνω, μέλλ. *να μη ντύ(ει)ς*, *δες ντύ(ει)ς, έντσα, έντσι*, [αρχ. τυγχάνω > έτυχον].
- τύφλα βουβάλα**· το *παιχν.* της τυφλόμυγας, ήταν η αρχαία μυΐνδα ή χαλκή μυΐα ή ψηλαφίνδα ή δραπετίνδα ή κρυπτίνδα, *δες και π., [αρχ. τυφλός + αρχ. βούβαλος]*.

τυφλίτς, ο· είδος φιδιού, με κοκκινωπό χρώμα, [αρχ. τυφλός].

τυχαίνου· ρ., *τύχινα/τυχίνισ(η)κα, έτυχα/έτ(υ)χα*, τυχαίνω, [αρχ. τυγχάνω].

τφέκ(ι), το· τουφέκι, υποκ. το *τφικούδ(ι)*, [τουρ. tüfek > μσν. τουφέκιν].

τφικάου, -ώ· ρ., παρ. *τφικούσα*, για λοιπά δεξ *τφικίζου*.

τφικιά, η· τουφεκιά, [τφέκ(ι)].

τφικίζου· ρ., *τφέκζα, τφέκσα, τφικίσ(η)κα*, τουφεκίζω, [τφέκ(ι)].

τφικούδ(ι), το· παιχν.-όργανο, σε σχήμα πιστολιού, με το οποίο δημιουργούνταν εκρήξεις μικρής έντασης με *τάπισ* ή με *πατλάκια*, αλλ. το *πιστουλούδ(ι)*, [τφέκ(ι)].

τ' Χριστού· ο μήνας Δεκέμβριος, (προσφ.).

τώραϊα· {-ρα-ια}, επίρρ., *τώρα δα, μόλις τώρα*, αλλ. *τώραϊας*, [αρχ. φρ. τη ώρα ταύτη > μσν. τώρα + -ια].